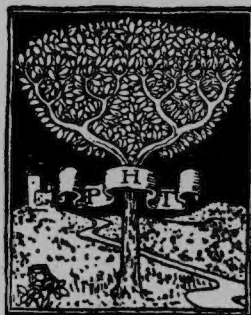

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

UTGIVEN AV

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

BIRGITTA LAGER

1967

ÅRGÅNG 65 · HÄFTE 4

Svenskt biografiskt lexikon band 16—17

Ett nationellt biografiskt lexikon måste räknas som en av de viktigaste manifestationerna för varje land med kulturella ambitioner. På de flesta håll i Europa har man också varit fullt medveten om detta, och många förnämliga sådana har i vår tid bringats till fullbordan. Hos oss utkom som bekant under förra århundradet ett par rätt omfattande biografiska verk av detta slag, men deras uppläggning är mycket oenhetlig och vad som där bjudes helt naturligt nu till stor del föråldrat stoff.

Det tedde sig därför som mycket upprörande, när det nya Svenskt biografiskt lexikon, vars första häfte utkom 1917, blev nedlagt 1931 med det tionde bandet. Utgivningen återupptogs visserligen vid årsskiftet 1937/38 efter delvis andra principer, för vilka Bengt Hildebrand redogjorde i denna tidskrifts årg. 40 (s. 194 ff.). Bl. a. hade man vidtagit den kloka ändringen, att inga ännu levande personer i fortsättningen skulle medtagas. Ett nytt beklagligt uppehåll började emellertid 1956, sedan femtonde bandet utkommit, och varade till 1964. Under mellantiden hade dock det glädjande inträffat, att statsmakterna övertagit det ekonomiska ansvaret för utgivningen och 1962 för ändamålet inrättat en särskild statlig institution som bär lexikonets namn. Som huvudredaktör anställdes historikern och arkivmannen fil. dr *Erik Grill*.

Även i sistnämnda sammanhang har vissa ändringar vidtagits i redigeringsprinciperna, för vilka redogjorts i inledningen till band 16. Artiklarnas omfång har sålunda minskats, källförteckningen koncentrerats och urvalet gjorts strängare, särskilt beträffande personer, som haft sin huvudsakliga gärning förlagd utomlands. I syfte att minska omfånget har texten spaltats och vissa ytterligare förkortningar införts. I anslutning till de aktuella tidsströmningarna har också fr. o. m. band 17 uppgifterna om ordensutmärkelser slopats.

I den nya regin har nu utkommit två band, nämligen 16 och 17, omfattande häftena 76—85, som vart och ett hälsats med glädje och tacksamhet. Man har haft tillfälle att konstatera att kvaliteten kunnat bibehållas, trots den tydligt ökade koncentrationen av biografierna. Det är inte möjligt att här mer ingående granska det rika innehållet i de nu utgivna båda banden. Jag nödgas inskränka mig till några mera allmänna reflexioner, belysta av ett fåtal, en smula godtyckligt valda exempel.

En ännu större omsorg än tidigare synes ha nedlagts på släktartiklarna, något som är att hälsa med tillfredsställelse. De är skrivna av fil. dr Hans Gillingstam som från 1963 är redaktör vid lexikonet. Genom den avlastning de erbjuder torde man också i viss mån kunna möta den automatiska ökning av stoffet som är att motse under verkets fortsatta utgivning.

Urvalet av de personer som skall behandlas i särskilda artiklar liksom proportionerna mellan dessa måste utan tvivel vålla redaktionen mycket huvudbry. Så vitt jag förstår, har dessa problem blivit lösta på ett klokt och vidsynt sätt. Ännu upptar visserligen krigare och statsmän ett proportionsvis mycket betydande utrymme, men detta svarar självfallet mot dessa yrkesgruppers betydelse i rikshistorien under 1600- och 1700-talen. Sannolikt kommer det att bli annorlunda i fortsättningen, då den moderna tidens or-

ganisatorer, finans- och industrimän — och -kvinnor! — kommer att pocka på utrymme. Jag har inte lagt märke till något förbiseende av betydighet från redaktionens sida, när det gäller urvalet. Detta hindrar inte att en eller annan mera lokal storhet kan ha slunkit med, vars insatser främst synes bestå i att han uppfyllt sina tjänsteplikter och/eller varit ett livgivande och nyttigt ferment i den miljö, där han verkat. Men det rör sig som sagt här om svåra avvägningssproblem.

På aktualiteten kan man inte klaga. Jag behöver bara hänvisa till biografierna över den framstående journalisten Karl Fredriksson, med signaturen Nordens Karlsson (död 14/11 1963), och den i unga år bortgångne ekonomihistorikern Olle Gasslander (död 13/12 1962).

Till skillnad från vad tidigare var fallet har redaktionens egna medlemmar endast i begränsad omfattning själva ägnat sig åt författande av biografier. Man har i stället knutit till sig en krets av kvalificerade medarbetare som var på sitt område svarar för denna uppgift. Det säger sig självt att man därjämte för större artiklar anlitat specialister, som redan tidigare i sin forskning ägnat uppmärksamhet åt ifrågavarande person. Så är t. ex. fallet med de förhållandevis utförliga kungamonografierna: Fredrik I, Gustav Vasa, Gustav II Adolf och Gustav III. Ett undantag från regeln att redaktionsmedlemmarna själva endast i begränsad omfattning skall uppträda som författare utgör Hans Gillingstam, som förutom med släktartiklar också bidragit med ett stort antal välkomna, lärda och grundläggande skildringar särskilt av medeltida personer men även från senare epoker.

Mycket arbete nedlägges uppenbarligen både av författare och redaktion på sammanställning och kontroll av de biograferades levnadsdata. Betydelsen härav kan inte nog understrykas, de utgör ju dock själva ryggraden i framställningen. Biografierna i övrigt och inte minst de däri ingående karaktéristikerna kan av naturliga skäl bli ganska ojämma. Det vore underligt annat, med så många författare av skilda temperament och synsätt. Genomgående är emellertid bidragen utmärkt välskrivna och många gånger direkt fängslande. Det sista är naturligtvis särskilt fallet, när porträttören stått föremålet nära och kan meddela initierade och tidigare inte kända uppgifter, såsom fallet är när Henrik Cornell skriver om den uppsalenske konsthistorieprofessorn August Hahr. Man lägger i detta sammanhang också märke till Yngve Larssons framställning om Carl von Friesen och S. E. Ohlons biografi över Assar Gabrielsson. Men även när det rör sig om en länge sedan bortgången människa kan resultatet bli så levande och inciterande som Elsa Norbergs skildring av Erik Gustaf Geijer.

Inte alltid kan det vara så gott att känna till alla intressanta omständigheter, särskilt när det gäller ganska nyligen avlidna personer. Hade Margit Rasmussons bok om Stina Aronson (1968) utkommit, när artikeln skrevs om Johan Götlind, hade måhända deras förbindelse förtjänat att påpekas. Bland kretsen av medarbetare i Svenskt biografiskt lexikon har man länge lagt märke till Einar Sprinchorns informativa och finnejslade artiklar om åtskilliga av skolans män. Här har han bidragit med sådana om Sixten von Friesen, Gustaf Fredrik Gilljam och Emil Gustrin. Jalmar Furuskog skildras däremot av en annan författare. För den som något litet kände Furuskog är det märkligt att se honom framställas huvudsakligen som bildnings- och

nykterhetsapostel, medan hans vetenskapliga verksamhet som kulturgeograf och intresserad historisk forskare behandlas endast flyktigt.

Över huvud taget frågar man sig understundom från vilken utgångspunkt vederbörande författare ser på sitt föremål. Det låter säga sig att detta kan ske från med det biograferade föremålet samtida förutsättningar. Men för de nutida läsarna av biografierna är det minst lika viktigt att se vederbörande bedömd med vår tids synsätt. Alldeles särskilt finns det i varje fall anledning att upphålla sig vid livsinsatser som blivit bestående och kanske rentav först långt efter vederbörandes bortgång kommit att tillerkännas sitt rätta värde. Jag kan t. ex. inte neka till att jag tycker att Hans Forssells vetenskapliga insats på ekonomihistoriens område kommit en smula i skymundan i Herman Schücks eljest intressanta och mycket upplysande biografi. I jämförelse med Forssells på det hela taget resultatlösa politiska insatser hade hans ungdoms banbrytande verksamhet påkallat en analys och en värdesättning.

Mutatis mutandis tycker man också att läkaren och donatorn Charles Emil Hagdahl hade varit förtjänt av en behandling som gjort bättre rättvisa åt hans berömda kokbok. Den är dock inte en kuriositet utan ett viktigt och verkningsfullt bidrag till det svenska kosthållets sunda utveckling. En liknande svaghet vidlåder den av Bengt Hildebrand författade biografien över Johan Fischerström. Den är av det så att säga psykologiserande slaget. Utom att framställningen härigenom blir skäligen abstrakt och konturlös, hör utan tvekan en stor del av artikeln mera hemma i en biografi över Hedvig Charlotta Nordenflycht än över Fischerström själv. Hans framstående egenskaper som svensk »encyklopedist» och som reseskildrare ägnas endast en mera förströdd uppmärksamhet.

Ett par små randanmärkningar till två av biografierna! Den tämligen groteska tanken att Linné vid namngivningen av växten *Forsskålea tenacissima* skulle haft en undermening att skildra sin lärjunge Peter Forsskåls karaktär har godtagits i biografien över den sistnämnde. Nils Hylander har numera i Svenska Linné-sällskapets årsskrift 53, 1967, s. 45 f., påvisat att så omöjliga kan vara fallet. I artikeln om vår siste ordensbiskop Frithiof Grafström hade givetvis bort påpekats att denne, till skillnad från sina föregångare, aldrig blev vigd till sitt ämbete. Det invecklade intrigspelet i denna fråga har skildrats av Lennart Löthner i Kyrkohistorisk årsskrift 60, 1960, s. 79 ff.

Av största värde är de bibliografier som fogas till biografierna över litterärt verksamma personer. När vederhäftiga sådana finnes utarbetade i andra sammanhang, nöjer man sig med en hänvisning till dessa, i förekommande fall med rättelser och kompletteringar. Men många gånger finnes det inget att hänvisa till och ett betydande arbete måste nedläggas på att uppgöra en sådan. En särprestation av detta slag som förtjänar högsta beröm är den som upptager Carl Christoffer Gjörwells litterära produktion och utgivningsverksamhet. För bibliografierna svarar redaktören Lars Lindholm. Någon absolut fullständighet kan, som erfarenheten lär, dock aldrig åstadkommas på detta område. Av en tillfällighet har jag observerat att bland Ellen Hagens tryckta skrifter saknas: Ur Nordiska museets porträttsgalleri: Carl Bernhard Wadström, i: *Fataburen* 1935, s. 159—166.

Svenskt biografiskt lexikon har fått en god start i sin tredje utgivnings-etapp, och man får innerligt hoppas att inget nytt avbrott skall inträffa. Den redaktionella ledningen synes ha fått ett fast grepp kring uppgiften och om själva formen för utgivningen. Ett stort önskemål är emellertid fortfarande att utgivningstakten om möjligt påskyndas, så att forskningen och även läsekretsen i övrigt i ökad omfattning skall kunna dra nytta av detta viktiga företag.

Gösta Berg

Medeltida personnamn

Under åren 1936—1964 utkom *Danmarks gamle Personnavne*, som redovisar det medeltida danska personnamnsbeståndet i fyra tjocka band, två för förnamn och två för tillnamn, ett verk av stort värde även för personhistoriker (jfr K. G. Ljunggren, *Nordiska personnamnsordböcker*. En översikt med anledning av »Danmarks gamle Personnavne», *Scandia* 13, 1940) också utanför Danmarks gränser.

I Sverige hade M. Lundgren och E. Brate 1892—1915 publicerat *Svenska personnamn från medeltiden* (med supplement av E. H. Lind 1934 ur den norsk-isländska medeltidslitteraturen), vars värde är begränsat genom att blott namn av nordiskt ursprung medtagits och materialet redovisats endast ur tryckta källor, huvudsakligen urkundspublikationer och registerverk, medan den senare medeltidens stora otryckta brevbestånd ej excerperats.

1947 påbörjades emellertid under ledning av framlidne professor Ivar Modéer († 1960) excerpering för en svensk motsvarighet till det danska verket. Modéer grundade även en skriftserie *Anthroponymica suecana*, i vilken hittills sex arbeten utkommit, 1955 Modéers studie *Personnamn i Kalmar tänkebok* (158 s.; 18: —), 1957 uppsatssamlingen *Personnamn från medeltid och 1500-tal* (136 s.; 16: —) och Birger Sundqvists avhandling *Deutsche und niederländische Personenbeinamen in Schweden bis 1420* (442 s.; 30: —), 1959 Carl-Erik Thors' *Finländska personnamnsstudier* (138 s.; 16: —), 1963 Modéers postuma handbok *Svenska personnamn* (178 s.; 10: —) och 1965 den 1964 inför sextioårsminnet av Modéers födelse utarbetade uppsatssamlingen *Personnamnsstudier* (344 s.; 30: —; jfr PHT 1965, s. 126).

Personnamnsexcerperingen fortsattes efter Modéers död under ledning av fil. lic. Roland Otterbjörk, och Vitterhetsakademiens personnamnskommittés samlingar (adress: Thunbergsvägen 3 c, Uppsala) har nu sedan länge varit en guldgruva för såväl filologer som historiker. 1961 utgav denna kommitté (sex professorer med Dag Strömbäck som ordförande och Valter Jansson som sekreterare) ett provhäfte till *Ordbok över Sveriges medeltida personnamn*, omfattande namn med begynnelsebokstaven D.

Först 1967 har emellertid kommittén (numera kompletterad med ytterli-

gare en professor) publicerat det första egentliga häftet av det nya verket, som nu fått den definitiva titeln *Sveriges medeltida personnamn*. Detta häfte (VIII s. + 160 sp.; 20: —) omfattar namnen Aabiørn—Ar(n)vidh. Här får man liksom i Danmarks gamle Personnavne en redovisning av namnens medeltida belägg och en namnkommentar men därutöver i fråga om de vanligare namnen även en formöversikt, som ger originalbelägg för varje kasus, ordnade i olika kronologiska grupper men utan källhänvisningar. För historiker är emellertid beläggredovisningen det väsentliga, och dess värde för genealoger blir särskilt stort genom att även belägg för på vederbörande namn bildade patronymika medtas. För sällsynta namn förtecknas samtliga belägg men för de vanligaste namnen endast ett urval. Om namnet ej är alltför vanligt, redovisas samtliga kända namnbärare i tidsföljd med äldsta resp. yngsta urkundsbelägg samt en biografisk notis, angivande vederbörande persons proveniens, samhällsklass och ev. släktskap, i viktigare fall med hänvisning till personhistorisk eller genealogisk litteratur. Personnamnsordboken är sålunda ett kvalificerat personregister till hela det svenska medeltidsmaterialet.

Det vanligaste av de i detta häfte behandlade namnen var tydligen Andreas, ett helgonnamn av grekiskt ursprung, i fornsvenskan tidigt med formen Andres eller Andris, i slutet av 1300-talet genom metates utvecklat till Anders, vilken form blir den normala från 1400-talet. Detta namn, i Sverige »ett utpräglat präst- och bondenamn med påfallande ringa användning inom aristokratin», fyller ensamt mer än en åttondel av häftet, närmast följt av de nordiska namnen Anund, Algot och Ake (Åke). Det vanligaste kvinnonamnet inom denna bokstavskombination är som väntat det hebreiska Anna, som dock endast fyller knappt en tjugondel av häftet. Medeltidens samhälle var som bekant ett »manssamhälle», där kvinnorna mera sällan kom att nämnas i källorna. Signifikativt är, att ej mindre än femton mansnamn i häftet fyller mer än en spalt vardera, medan det enda kvinnonamn som vid sidan av Anna fått så utförlig behandling är det grekiska Agnes med den på den latinska genitiven Agnetis bildade biformen Agneta.

Man får hoppas, att en förstärkning av redaktionen, som nu består av endast en akademiker med osäkra anställningsförhållanden, måtte ske, så att denna värdefulla uppslagsbok skall kunna fullbordas inom överskådlig tid.

Hans Gillingstam

Medeltida kulturhistoria

Av *Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid från vikingatid till reformations-tid* (se senast PHT 1964, s. 195 f.) har numera även utkommit band 10 (Kyrkorätt — Ludus de Sancto Canuto duce; 720 sp. + 8 planscher), 11 (Luft — Motståndsrätt; 714 sp. + 8 planscher) och 12 (Mottakerutferdigelse — Orlogsskib; 724 sp. + 8 planscher), tryckta i Mal-

mö 1965 resp. 1966 och 1967 (Allhems förlag, per helklotbd kr. 57: —) och som vanligt försedda med rikhaltiga litteraturhänvisningar.

Artiklar finns i dessa band om ett flertal personers roll inom kult och konst (Lasarus, Laurentius, Leonardus, Lucia, Lucius, Lukas, Magnus, Margareta af Antiochia, Margrethe, Maria, Maria Magdalena, Marta fra Betaniam, Martinus, Mathias, Mattheus, Mechtild, Mikael, Nicolaus af Myra, Nicolaus Hermann, Niels af Århus och Olav den hellige) liksom artiklar om mytiska personer och gudar, såväl fornnordiska (Loðurr, Loke, Mímir, Njorðr och Óðinn) som fornfinska (Lemminkäinen och Liekkiö).

Dessa torde emellertid mest intressera konst-, kyrko- och religionshistoriker. Viktigare för personhistoriker är artiklarna om kvarlevor av vissa personers verksamhet (Magnus Erikssons landslag, Magnus Erikssons stadslag, Magnus Lagabøters bylov, Magnus Lagabøters landslov, Messenii Schedæ, Olaus Petris Svenska krönika och Olav Engelbriktssons jordebok) eller om framställningar om personer (Laxdœla saga, Libellus de Magno Eri rege, Ljósvetninga saga, Magnus lagabøters saga, Magnúss saga Orkneyingjarls, Njáls saga, Óláfsdrápa, Óláfs saga helga, Óláfs saga Tryggvasonar, Olavslengden och Orkneyinga saga). Nära dessa står artiklarna om andra källor (Lagmanslängder, Landnámabók, Langfeðgatal, Lejrekroniken, Lilla rimkrönikan, Lundeårbogen, Länsräkenskaper, Lögmansannáll, Málsháttakvæði, Munkelivs brevbok och Oddaverjaannáll). Beaktansvärda för personhistoriker är även de heraldiska artiklarna (Lejonansikte, Lejonhuvud, Lejonörn, Lilje, Løve och Natt och Dag) och artiklar om ämbeten (Lagman, Lendmann, Lensmann och Marsk). I övrigt är det angeläget att rekommendera de viktiga sammanfattningarna om Lappar och Longobarder.

I fråga om individuella prestationer av framträdande slag förtjänar särskilt att framhållas professor Magnús Már Lárussons många isländska artiklar och i synnerhet skriftställaren fil. dr John Bernströms lärda artiklar om djur (Labbar, Lake, Laxfiskar, Ljungpipare, Lodjur, Lommar, Lunnefågel, Lämlar, Löss, Løve, Makrill, Mal, Maneter, Marulk, Maskar, Mollusker, Morkulla, Mula, Mullvad, Multefiskar, Myriapoder, Mårdar, Måsfåglar, Mänk, Nattskärta, Näbbgädda, Näbbmöss, Nötskrika och Odinsvala). Bernströms synteser av naturvetenskaplig kunskap och humanistisk forskning åskådliggör bredden i detta i flera hänseenden makalöst värdefulla uppslagsverk.

Hans Gillingstam

Medeltida bygdehistoria

Källmaterialet från vår medeltid är som bekant alltför sparsamt bevarat men ändå svåröverskådligt. Ett gott hjälpmedel även för personhistorikern har därför varit C. G. Styffes klassiska verk Skandinavien under unionstiden, vars tredje upplaga (1911) tack vare sina register blivit en oskattbar uppslagsbok. Detta verk har numera börjat ersättas av en rad lokalhistoris-

ka monografier rörande medeltiden som utkommit under de senaste decennierna. Jag skall här ej närmare gå in på Sven Ljungs stadshistoriska arbeten, som i allmänhet tidigare uppmärksammats i denna tidskrift¹, men jag vill erinra om doktorsavhandlingar av Curt Härenstam om Finnveden under medeltiden (1946), Herman Schück om *Ecclesia Lincopensis* (1959) och Lars-Olof Larsson om *Det medeltida Varend* (1964; jfr PHT 1964, s. 196 ff.), Nils Ahnlunds väldiga monografier om Jämtlands och Härjedalens historia intill 1537 (1948) och om Stockholms historia före Gustav Vasa (1953), Herman Schücks *Det medeltida Öland* (1953) och Ivar Lundahls *Det medeltida Västergötland* (*Nomina germanica* 12, 1961), de båda sistnämnda tillkomna i samband med det planerade verket *Det medeltida Sverige* (jfr G. T. Westin i HT 1962, s. 121—141), Sven Ingemar Olofssons *Övre Norrlands medeltid* (1962) och Bertil Boëthius' *Kopparbergslagen fram till 1570-talets genombrott* (1965, jfr PHT 1966, s. 3 ff.).

Nyligen har ytterligare ett områdes medeltid blivit föremål för behandling. Edvin Gustavsson, tidigare bekant framför allt som författare till en sockenhistoria för Väddö (1—2: 2, 1956—1960; jfr PHT 1960, s. 205 f.), har nu publicerat *Roslagen under medeltiden* (*Roslagshistoriskt*, 3, Tierp 1967, 160 s.; 24: —).

Den lilla boken innehåller — efter ett inledande stycke, betitlat »Plan och utförande» — dels en allmän avdelning (s. 15—43) med redovisning av områdets omfattning och geografi, bebyggelse, folkmängd och indelning, militära organisation, rättsväsende, skattebesvär, kyrkliga förhållanden, förläningar, släkter och jordagods samt färdleder och köpenskap, dels en rad monografier om de olika socknarna, ordnade alfabetiskt (s. 44—148). Till Roslagen räknar författaren här ej blott »skeppslagssocknarna», utan han har, som han säger (s. 16), »velat något vidga perspektivet» till vad han kallar »östra Uppland», »både för närboendets samhörighet och den bättre belysningens skull». Utom vad Styffe räknat till »Rodhen» medtages sålunda här även häraderna Lyhundra och Sjuhundra samt av Långhundra härad socknarna Gottröra, Kårsta och Närtuna (men ej samma härads övriga socknar, Husby-Långhundra, Lagga och Östuna), alla av Styffe räknade till Attundaland, och Nardinghundra härad i Tiundaland. Avgränsningen är sålunda något godtycklig, vilket intryck förstärkes av att författaren utelämnat Färentuna härad och Danderyds skeppslag, vilka områden Styffe räknade till Rodhen.

Tyngdpunkten i Gustavssons arbete är sålunda sockenmonografierna. Om dessa meddelar författaren i sin inledning, att de byggts upp kring av honom uppgjorda och här publicerade tabeller över byarna inom varje socken. För dessa meddelar han nutida namn, antalet öresland, äldsta namnform, årtal för äldsta belägg, antalet bönder enligt kammарarkivets äldsta landskapshandlingar omkring 1540 och antalet forngravar. Arbetets ändamål är sålunda framför allt bebyggelsehistoriskt. Personhistorikern noterar emellertid, att författaren om sätesgårdarnas ägarelängder medtagit åtskilligt utöver vad Styffe meddelar, och att han dessutom även redovisar socknarnas präster, de flesta okända för ärkestiftets bristfälliga herdaminne.

¹ Se PHT 1949, s. 157—161, 1956, s. 157 ff., och 1964, s. 199 f. Senare publicerade han *Norrköpings historia intill 1568* (1965).

Notapparaten visar, att Gustavssons bok vilar på omsorgsfulla studier såväl i tryckt som i otryckt arkivmaterial. Ort- och personregister gör det lätt att använda den.

Hans Gillingstam

»Den skiten Per Andersson»

Arets fulaste boktitel »Den skiten Per Andersson» är ett citat från Schering Rosenhanes Levnadsbeskrivning. Fil. lic. Bertil Sundborg har skrivit en biografi (Bonnier 1967, 271 s.; pris inb. 48:50) om en Per Andersson, en ganska okänd person på Kristinas tid. Han var student och informator i Schering Rosenhanes hus och ådrog sig som friare till Rosenhanes syster Märta dennes hätska ovilja. Under ståndscirkulationens gyllene tid kunde en företagsam ung man snabbt klättra upp för samhällsstegen och göra karriär. Per Andersson steg snabbt i Kristinas gunst men föll — inte utan orsak — i djupaste onåd.

Författaren, som under sina forskningar rörande skalden Skogekär Bergbos identitet ingående studerat medlemmarna av ätten Rosenhane, har i olika sammanhang påträffat Per Andersson och intresserat sig för hans både dramatiska och tidstypiska bana.

Per Anderssons ursprung är okänt, likaså födelseåret. Han var bondson och föddes på gården Appelberga i Hagebyhöga i Vadstenatrakten i mitten av 1620-talet. Biskop Jonas Petri rekommenderade den unge djäknen Per Andersson, när landshövdingen i Linköping Schering Rosenhane sökte en informator för sina barn. Rosenhane vistades som legat i München 1647—48 och senare i Paris. Hans hustru Beata Sparre åtföljde honom på resorna, medan han lät barnen och informatorn stanna hos barnens farmor fru Karin Arp på hennes gård — vissa tider fick både informator och barn resa till Paris. I Karin Arps hem bodde även hennes dotter Märta, herrgårdsfröken i 30-årsåldern. Den betydligt yngre informatorn gjorde Märta Rosenhane sin kur. Fru Karin och de tre bröderna Schering, Gustaf och Johan Rosenhane vidtog omedelbart alla åtgärder för att förhindra ett så föga ståndsmässigt äktenskap. Författaren har med stor uppslagsrikedom och energi uppsparat alla dokument som rör Per Anderssons och Märta Rosenhanes kärlekshistoria och klarlagt alla skeden i den dramatiska affären. Denna får drag av en följetong med vissa flera gånger återkommande inslag, som skildras med liv och färg av författaren men som det skulle föra för långt att referera.

Den ivrigaste aktören i dramat var Schering Rosenhane. Tillsammans med modern sökte han skilja kontrahenterna åt, mottog med påtaglig godtrogenhet deras löften att avstå från varje kontakt, varefter han belönade Per med att bekosta hans studier eller låta honom medfölja till Paris på ambassaden. Löftena var inte avsedda att hållas, och gång på gång dök

Per upp i Märta omgivning. När det kom till den vredgade familjens öron, att Märta väntade barn, var måttet råkat. Under diverse förevändningar lyckades den nitiske ambassadören förpassa den misshaglige Per, som nu befann sig i Paris, i fängelse, men eftersom det var på kardinal Mazarins tid kunde också fången genom ingripande från högsta ort — via fromma damer — släppas ut ur Châtelets ökända fängelsehålor. På hemvägen till Sverige utsattes han för ett överfall — inte utan skäl misstänkte han, att Rosenhane låg bakom. Per återvände till Sverige och Märta och ville upp-
rätta hennes goda namn och rykte genom giftermål. Barnet föddes i januari 1649 — det försvinner helt ur källorna. Det rosenhaneska motståndet hårdnade, och saken drogs inför regeringen, som 1650 tillsatte ett utskott på fyra riksråd. De skulle höra bägge parter och ta del av skrifterna. Saken var ömtålig, eftersom Rosenhane tillhörde rådet, och drottningen började inträssera sig för Per Andersson. Han tycks ha varit en kavaljer i den stil som tilltalade drottningen, var begåvad, hade ett fördelaktigt yttre och visste att skicka sig.

Schering Rosenhane uppsatte två aktstycken »Beskyllningarne emot Per Andersson S. Rosenhanes tjänare och hans barns preceptor» samt »Skäl och orsaker varföre moderen och bröderne intet kunna bevilja giftermål emellan Märta Rosenhane och Per Andersson». Dessutom föreligger rådsprotokollen och ett utförligt brev från den förgrymmade landshövdingen till Axel Oxenstierna. Schering Rosenhane hopar invektiven mot Per Andersson: den skälmen, den boven, paddan . . . I »Beskyllningarne» sammanfattade han Pers brott: han var en gruvlig menedare, hade umgåtts med jesuiter och munkar, förnedrat en adelsjungfru, brukat trolldom, var en bedragare och hustjuv etc. I den andra skriften betonade Rosenhane främst parternas olika börd. Äktenskap med ofrälse var förbjudna i adelsprivilegierna.

Nu ingrep även Kristina. Genom beskyddare, möjligen Bengt Skytte, fick Per Andersson företräde för drottningen. Han antydde, att hon lovat honom både Märta och ett kungligt stipendium. Dessa ord ströks dock i konceptet till rådsprotokollet. Enligt Rosenhane »uppdiktat han gruelige lögner och försmädelser på ambassadör Rosenhane». Saken togs upp i rådet i september 1650, då drottningen anför, att »Rosenhane begärar något extraordinarie straff på den som haver lägrat hans syster». Domen föll i december. Utslaget i målet blev, att Per »förbjudes all conversation med Märta Rosenhane såsom ock i någon måtto hennes moder molestera om äktenskap med Märta samt ock med calumnier på hennes bröder avstå . . .». Saken var utagerad. Per fick inte Märta, men han undgick till Schering Rosenhanes illa dolda vrede varje bestraffning.

Av Rosenhanes brev i mars 1650 till Axel Oxenstierna — som var släkt med Rosenhanes hustru Beata Sparre — framgår, att som Per Anderssons beskyddare uppträdde biskop Johannes Matthiæ, riksrådet Bengt Skytte, Arnold Johan Messenius och borgmästaren Nils Nilsson. Med hänsyn till den år 1651 aktuella s. k. Messeniiska sammansvärjningen, som kostade Arnold Johan Messenius livet, hade det varit av intresse att få ytterligare detaljer om denna sak. Den var knappast en egentlig sammansvärjning utan ett uttryck för den kraftiga kritiken mot Kristinas regemente. Författaren har framletat vissa samband mellan de agerande. Johannes Messe-

nius, far till Arnold Johan, var född i en grannsocken till Hagebyhöga; Bengt Skyttes farbror hade under Pers uppväxttid ägt gården Appelberga i Hagebyhöga och Per Andersson gifte sig senare med en ung dam, som på mödernet var släkt med Nils Nilssons hustru Catharina Skute.

Per Andersson, som nu kallade sig Appelman efter sin hembygd, utsågs till Kristinas sekreterare 1650. När hon lämnade Sverige 1654, var han en av medlemmarna i hennes följe. Dessförinnan hade han avlagt trohetsed till den nye kungen. Han var också en skrivande person och har satt upp en relation »En sannfärdig berättelse» . . . om de resor han företog härs och tvärs i Europa på Kristinas uppdrag, till Karl Gustav, till bankiren i Hamburg, till franska hovet i diplomatiska och ekonomiska angelägenheter. Han företog även en rad resor till Rom. Han skickades med hemliga rapporter av drottningen till Karl Gustav, varvid han mot skälig ersättning även lämnade denne muntliga redogörelser för Kristinas planer. Han befann sig i hennes omgivning vid tiden för mordet på Monaldesco. Efter Karl Gustavs plötsliga död begav sig Kristina sommaren 1660 till Stockholm för att ordna sitt underhåll. Hon medtog Appelman på resan. Han fick framföra buden mellan drottningen och rådherrarna och hade bl. a. det obehagliga uppdraget att stänga hennes katolska kapell och avskeda hennes »papistiske» predikant. Han hade redan 1655 adlats av Karl Gustav, varvid han behöll namnet Appelman. När han nu vid besöket 1660 i Stockholm sökte introduktion på Riddarhuset, motarbetades han verksamt av sina fiender Rosenhanarna. Schering Rosenhane förhindrade länge introduktionen, men sedan drottning Kristina skrivit ett rekommendationsbrev och Per Appelman ingivit en vältalig försvarsskrift, uppnådde han sitt mål och blev högtidligt introducerad av lantmarskalken.

Kristina utsåg Appelman till sin guvernör i Pommern. 1659 gifte han sig med den 16-åriga Catharina Rehnskiöld, dotter till kammarpresidenten Gerdt Antoniison Rehnskiöld, syster till Karl XII:s berömde fältmarskalk Carl Gustav Rehnskiöld. Familjen bodde på Pugdala gård, som han fått i förläning, och han ägnade sig åt skötseln av Kristinas affärer i Pommern. Drottningens affärer sköttes som bekant överlag vårdslöst, i åtskilliga fall ohederligt. Kardinal Azzolino höll sin hand över Kristinas affärer, och på hans initiativ skickades kaptenen vid drottningens garde Lorenzo Adami som ett slags revisor till hennes olika underhållsländer. 1666—67 kom turen till Appelman. Han infann sig hos Kristina i början av 1667 då hon vistades i Hamburg. Första mötet tycks ha avlöpt tämligen lyckligt, och han kunde lugna drottningens farhågor. Hon uttalade sin belåtenhet med hans förvaltning, men denna tillfredsställelse blev kortvarig. I augusti 1667 avsattes han från sin tjänst och berövades sin gård. Det finns en omfattande brevväxling bevarad mellan drottningen och hennes guvernör och förtrogne; bägge parterna skrev mycket personliga och innehållsrika, drottningen även expressiva brev. I sitt sista brev till Appelman betecknar hon honom som »den nedrigaste och mest falska människa som funnits». Appelman förmådde dock förmyndareregeringen att hänskjuta tvisten med drottningen till domstol. Först 1682 avslutade Kammarkollegiet granskningen av Per Appelmanns räkenskaper och dömde honom att återbetala 29 675 riksdaler, en även för denna tid ansevärd summa. Appelman återfick vis-

serligen gården men aldrig något ämbete. Han ägnade sina återstående år åt processer och vistades huvudsakligen i Sverige. Han avled 1705. Förf. har uppletat en notis från 1708, där en kyrkoherde på Usedom vittnar om Per Appelmans nit att för egna medel restaurera öns kyrkor.

Sundborg har ägnat Per Andersson Appelman mer forskning och utrymme än han synes ha varit värd. Men han ägnar även den andra huvudpersonen ett par kapitel. Märta Rosenhanes öde är fullt ut lika intressant. När familjen korsat hennes giftermålsplaner med Per Andersson, var den ytterst angelägen att ordna ett ståndsmässigt äktenskap. Hon gifte sig 1652 med Tuve Tuveesson Hökeflycht, enligt traditionen en tidigare ungdomskärlek. Man vet inte mycket om hennes man. Den alltid väl informerade Johan Ekeblad rapporterar i sina brev, att hon gifte sig med »en löjtnant till häst med rött hår». I äktenskapet föddes fyra söner, som alla dog unga, en stupade i krig, en son omkom i samband med ett krogslagsmål. Man kommer Märta Rosenhane mer in på livet på hennes höga ålderdom, då hon dikterar brev till sina syskonbarn. Hon tycks ha varit en ganska amper dam, som med fast hand skötte sin gård Nynäs i Värmland, sina tjänare och sina ägodelar. Hon avled troligen våren 1702 i en ålder av 85 år.

Biografien över lyckoriddaren Per Andersson är en underhållande bok, som ger goda bidrag till 1600-talets personhistoria och tänkesätt. Författaren har väl utrett alla släktförbindelser och avslutar boken med en mycket upplysande personförteckning, som tyvärr saknar sidhänvisningar. Några porträtt av de bägge huvudpersonerna tycks inte finnas, och bokens enda illustration är en bild av Per Appelmans vapensköld.

Elise Adelsköld

Linnéporträtt

Ingegerd Tullberg Beskow, *Linnéporträtt*. Supplement till Tycho Tullberg *Linnéporträtt* (1907), Uppsala 1967, 58 s. och XXXIV pl. (Acta Universitatis Upsaliensis, C. Organisation och historia, 14). Pris 18:—.

Linnéättlingen Tycho Tullbergs stora bok om Linnés porträtt var väl den första monografiska framställning som utförts rörande någon enskild svensk personlighets ikonografi. Författarens dotter, landshövdingenskan Ingegerd Tullberg Beskow, känd som framstående Linnéforskare, har nu kompletterat detta med inte mindre än 196 nr och har dessutom meddelat kompletterande uppgifter om ca 116 tidigare kända bilder. Hennes skrift är av stort värde för Linné-forskningen. Ett studium av Axel Wahlstedts publikationer om de svenska privatmedaljerna i Numismatiska Meddelanden XXIV och XXIX skulle ha medfört ytterligare några kompletteringar.

NLRn

Anders Fryxell och hans historieverk

Huvuddelen av årsboken Värmland förr och nu. Meddelanden från Värmlands forminnes- och museiförening. Årgång 65 (1967) (s. 23—168) upptages av lektor Daniel Toijers arbete *Anders Fryxell och hans historieverk*.

Toijer ger en levande och mångsidig bild av Fryxell som människa och historiker. Med sin ingående kännedom om Värmlandsmiljön har han kunnat belysa förhållandena under Fryxells uppväxttid, skolgången i Karlstad och livet i Sunne prästgård. Framställningen är, såsom alltid hos Toijer, noggrant dokumenterad; den bygger i stor utsträckning på det ganska rika handskriftsmaterialet. I boken framträder bilden av en människa med okuvlig arbetslust och en självsäkerhet, som inte rubbades vare sig av den akademiska kallsinnighet — särskilt från Uppsala-håll —, som mötte Fryxells historieverk, eller av angrepp från personliga fiender i hembygden. Inte heller hustruns själssjukdom kom honom att svikta. Man förstår, hur motiverade Hans Forssells ord i inträdestalet i Svenska Akademien om Fryxells »tillförsikt och kraft» verkligen var. Att det hos honom brast i noggrannhet vid citering och vid användandet av källorna, är ofrånkomligt, men härvidlag stod han ju inte ensam bland sina samtida. Fryxells uppfattning om vår historia, särskilt under 1600- och 1700-talen, kritiserades, inte minst under intryck av striden med Geijer, hårt av de flesta historikerna av faccket fram till sekelskiftet. I och med diskussionen i början av 1900-talet om adelns roll i gångna tider i triangeldramat kungamakt, herremakt och folk-makt kom Fryxells historiesyn på flera håll att betraktas med betydligt större förståelse än förut. Hans personliga åskådning kan karaktäriseras som gammalliberal med konservativa inslag. På botten låg en sträng moralism, som hos den allvarlige och ganska humorlöse Fryxell slog igenom, när han bedömde så vitt skilda företeelser som Bellman och fattigdomen i Värmland. Denna sida hos honom uppkallade C. A. Agardh till det av Fryxell själv med belåtenhet inkasserade omdömet, att Fryxell använde tio Guds bud som mall, när han skrev historia. Inför 1960-talets moralism vid bedömningen av politiska problem frågar man sig, om Fryxells synsätt också härvidlag skall bli modernt — låt vara, att man inte är säker på att måttstocken längre är tio Guds bud.

Torgny Höjer

Tidsbilder

Nils Herlitz, *Tidsbilder. Upplevelser sedan sekelskiftet* (Sthlm 1965; 369 s.; pris 35:—; inb. 42:50). Omedelbart måste konstateras, att Nils Herlitz' memoarer inte bara är mycket läsvärda utan att de också genom sin saklighet och mångfald av fakta bidrar till ökad kännedom om stora delar av vårt offentliga liv.

Det som fått författaren att nedteckna sina minnen är, enligt vad han själv uppger, inte någon lust att berätta om sig själv, inte heller någon direkt önskan att skriva historia utan ett intresse att se tillbaka på en i många avseenden märklig tid. Resultatet har blivit en skildring av mycket av 1900-talets svenska historia såsom denna avspeglats i en persons upplevelser. Författaren har medvetet gått förbi sådana i och för sig utomordentligt betydelsefulla händelseförlopp som den sociala och den ekonomiska utvecklingen under dessa år liksom konsten, litteraturen etc. och begränsat sig till vad som ägt rum på områden, där han själv varit engagerad. Det mesta av privatlivet har också förbigåtts. Det är huvudsakligen om den offentlige Nils Herlitz' minnen, som boken handlar. Detta kan bero på, att det ständigt funnits ett drag av moralism hos honom liksom en stark pliktänsla. Moralismen, som är av det mera utåtvända slaget, har drivit honom att söka sätta in sin egen gärning i ett större sammanhang, och författarens djupa ansvarskänsla har bjudit honom att verka utåt bland människorna i samhället och sitt land. Detta är måhända det djupaste motivet också för memoarerna, vilka därmed får ett stort allmängiltigt intresse.

Tidsbilderna bygger utom på egna hägkomster även på samtida handlingar såsom brevväxling, dagböcker och tryckt material men också på historisk och biografisk litteratur. Författaren har, så långt detta nu varit möjligt, strävat efter att undvika den inte ovanliga tendensen att i skildringen av en förgången tid inlägga en senare tids tankar och värderingar. Om han helt lyckats, skall ej här bedömas.

Boken inleds med en kortfattad skildring av släkten, vilken också tidigare behandlats i *Glimtar ur släkten Herlitz' liv* (Sthlm 1954). På fädernet har denna spårats bakåt i tiden till Tyskland under senare hälften av 1500-talet, och på mödernet till Östergötland i slutet av 1600-talet. Man kan konstatera, att förfäderna nästan genomgående varit bönder, hantverkare, präster eller ämbetsmän.

Den unge Herlitz' första skolgång förlöpte i en »idyllisk överklassmiljö» i Stockholm. Som fjortonårig började han i Norra Latinläroverket, där han 1906 avlade studentexamen. Samma år skrevs han in vid Uppsala universitet, där han studerade, med undantag av några kortare avbrott för arkivforskning i utlandet, under åren 1906—1914. Huvudämnet blev historia, och han disputerade på en avhandling om Karl XII:s politik. Harald Hjärne, som var hans lärare, gjorde på honom, liksom för övrigt på så många andra samtida studenter, ett i flera avseenden bestående intryck. När Östen Undén 1916 var på väg att bli professor i Uppsala, efterträdde Herlitz honom såsom konstitutionsutskottets sekreterare, en befattning, som han innehade 1917—19 och 1923—24. Denna tid har han ansett såsom nyttig, då han tvingades att sänka sig från tidigare teoretiska höjder ned till mera konkreta politiska aktualiteter, samtidigt som han direkt och på nära håll kunde följa den pågående författningsstriden. När han sedan lämnade konstitutionsutskottet, väntade honom andra betydelsefulla uppgifter; riksdagslivet följde han blott som åskådare och i viss mån som kommentator till det politiska skeendet fram till 1939, då han själv som riksdagsman skulle komma att spela en roll som representant för högern. Åren 1919—23 var han Föreningen Nordens förste sekreterare och tillhörde senare också föreningens styrelse under ett

par årtionden. 1922—46 var han redaktör för Nordisk Tidskrift. I samarbete med Hans Hedtoft verkade han för tillkomsten av Nordiska rådet.

Uteslutande ägna sig åt Föreningen Norden ville Nils Herlitz emellertid ej, då detta skulle inneburi ett avskedstagande från vetenskapen. Hans intresse för statskicket utveckling hade stimulerats genom författningsstriderna. En förnyelse ägde rum inom historieforskningen omkring 1920, då efter Harald Hjarnes och Arthur Stilles död intresset för karolinsk forskning avmattades och intresset för den ekonomiska historien i stället ökade. Man fjärmade sig också den tidigare så aktivt bedrivna forskningen kring Sveriges utrikespolitik, och ortshistorien blev i stället föremål för ökat intresse, delvis som en följd av det demokratiska genombrottet. Då Stadshistoriska institutet våren 1919 grundades, blev Herlitz dess förste föreståndare, en tjänst, som han innehade till och med 1927. Hans uppgift blev nu att ge sådana råd och anvisningar, som kunde underlätta studiet av vissa städers historia, men detta så att ortshistorien samtidigt kunde sättas in i ett vidare sammanhang. Denna uppgift verkade stimulerande på honom, då han därmed fick syssla med sambandet mellan historien och nutiden, vilket han alltifrån studentåren betraktat som väsentligt. Han lockades härigenom att se städernas historia som ett led i statskicket utveckling. Det blev genom inriktningen på stads-historien som han kom in på den lokala självstyrelsens djupare problematik och därmed på stats- och förvaltningshistorien, vilken dittills i stort varit ett föga utforskat område. Denna förde i sin tur över till juridiken.

1925 blev han docent i förvaltningsrätt och två år senare professor i stats- och förvaltningsrätt vid Stockholms högskola. Den dåtida högskolans blygsamma förhållanden skildras fint, liksom gemenskapen mellan kollegerna och den intima vänskap som rådde, kanske framför allt mellan Erik Wellander, Sven Tunberg och författaren. Det blev givetvis inom juridiska fakulteten, som han tillbragte huvuddelen av sitt akademiska liv. Författaren ägnar stort utrymme åt att berätta om detta. Han porträtterar också det »stats- och förvaltningsrättsliga skräet», det vill säga kollegerna inom fakulteten och dessutom bl a Harald Nordenson och Gustav Cassel.

Herlitz' juridiska sakkunskap togs i anspråk på en mängd olika områden. Om sina internationella vetenskapliga förbindelser har han också mycket att berätta. Hans långa skildring av sin tid som riksdagsman och om Sverige och Norden under andra världskriget hör till de verkligt tungt vägande avsnitten i framställningen. Han skriver visserligen inte heller nu historia utan skildrar sina egna upplevelser i olika sammanhang från denna tid. Detta avsnitt är speciellt värdefullt, då författaren under 1939—55 fört efter vad det förefaller ganska regelbundna dagboksanteckningar, vilket gör, att han kunnat kontrollera sina minnen med samtida intryck och upplevelser.

Det blev den ständigt aktuella frågan om vårt försvar, som gjorde Herlitz till högerman. Denna fråga hade engagerat honom redan under försvarsstriden 1914 och åren närmast före, och det som senare fick honom att konsekvent rösta på högern var högerpartiets vaktsläende kring försvaret. Något engagemang i partiet blev det likväl ej fråga om, medan ett sådant i partigrupperna i landsting och riksdag blev desto djupare. Den naturliga platsen i riksdagen blev för honom såsom juridiskt sakkunnig ledamot av

konstitutionsutskottet. Arbetet där låg också inom hans eget vetenskapliga arbetsfält, vilket gjorde detta så mycket mera intressant för honom.

Nils Herlitz tidsbilder handlar emellertid ingalunda bara om honom själv. Det är framför allt om de olika sammanhang där han varit engagerad han berättar. Ett stort antal människor passerar därför revy och författaren ger ett flertal, stundom mycket träffande karakteristiker av dem han mött eller som spelat en roll för hans utveckling. Skildringen av uppsalamiljön och skisserna av lärarna och studentkamraterna är stundom lysande liksom av medlemmarna i konstitutionsutskottet och ledamöterna i riksdagen. Det mest betydelsefulla av dessa porträtt är otvivelaktigt det av Harald Hjärne, emedan författaren fick kontakt med honom vid en tidpunkt, då hans politiska orientering genomgick en förvandling på grund av det hotande världskriget. Därigenom blev det för Herlitz, liksom för andra samtida historiestudenter, en vana att se Sveriges historia såsom oupplösligt förenad med andra länders. Författaren ger också karakteristiker av Nils Edén och Ludvig Stavenow. I minnesbilderna från den historiska världen i Uppsala får man även möta Karl Gustaf Westman, Helge Almquist, Sven Tunberg, Gustaf Jacobson m. fl. Träffande förefaller också porträtten av de ledande högerpolitikerna Gösta Bagge och Fritiof Domö vara. Enbart vänskapsporträtt är det ej fråga om, och det är ej uteslutande positiva omdömen som kommer dessa till del. Överhuvud bör bokens personhistoriska värde påpekas. Ett omfångsrikt personregister underlättar dess praktiska användning.

Det har redan sagts, att memoarerna huvudsakligen handlar om den offentlige Nils Herlitz. Signifikativt är till exempel, att modern blott kortfattat omnämnes, medan fadern, skandiadirektören och kommunalmannen Karl Herlitz, ägnas ett långt kapitel. Likaledes talas ej om »ungdomens naturliga glädjeämnen» eller om den studentikosa glädjen under uppsalatiden, då en skildring av detta också skulle gått utanför vad författaren velat ge i memoarerna. Han är framför allt analytikern, som ständigt reserverar sig för vad han uttalar och som genomgående är mycket återhållsam med påståenden och slutsatser. Han är också vetenskapsmannen som ständigt kontrollerar egna intryck med andras. Följden har blivit en utomordentligt sakrik framställning, sannolikt i de flesta fall så objektiv som det varit möjligt för en person, som varit engagerad i det han berättar om. På flera ställen kan redogörelsen tyngas av en uppräknig av namn, vilket kan verka tröttande för läsaren. Objektiviteten och saktligheten har i viss mån åstadkommit på bekostnad av friskhet och spontanitet i framställningssättet, vilket stundom gjort boken en smula tung och omständlig. Sentimental är författaren minst av allt, men någon gång händer det att han, som när han t. ex. nämner flyttingen från Uppsala till Stockholm, kan gripas av ett stilla vemod. Den objektiva framställningen kan också genombrytas av subjektiva värderingar, som när han talar om »socialiseringens spöke» på tjugotalet eller om det »trångbröstadade, kulturfientliga så kallade Norrlandsfrisinet» inom liberala samlingspartiet.

Något av Nils Herlitz' ideologi har varit »medborgerligt samarbete för allmänna ändamål». Denna har tagit sig uttryck i en mängd olika allmänna och privata förtroendeuppdrag, inom riksdagsarbete och kommunalförvalt-

ning men också i mera sekundära sammanhang. Själv betonar författaren här intrycken från fadern, från Harald Hjärnes samhällsuppfattning och från studierna av den lokala självstyrelsen.

Göran Wendel

TIDSKRIFTSÖVERSIKT

Blekingeboken 1966. Å. Werdefels ger under rubriken »Ur och urmakare i Blekinge» en intressant kulturhistorisk översikt över urets utveckling mot blekingsk bakgrund och en urmakarmatrikel för Blekinge, som börjar med Karlskronas förmodligen förste egentlige urmakare Johann Adam. Denne hade på 1690-talet varit gesäll i Stockholm. Både hans son och sonson blev sedan urmakare i Karlskrona. — Om den svenske »ockupationstjänstemannen» Samuel Lindelius, som på 1660-talets början var byfogde i Ronneby och som sådan hårdför och mycket illa ansedd, berättar Paul Wilstadius med stöd av domböckerna. — Gun Wilstadius presenterar kakekugnsmakaren i Karlskrona Petter Rossberg († 1827) och Alf Nyman gården Göholm och dess ägare från 1790, generalamiralen greve Johan Puke och hans efterkommande av släkterna Puke och Kruse. Alla uppsatser är försedda med källförteckningar.

Bromma hembygdsförenings årsskrift 1967 återger bl. a. i utdrag och moderniserad språkdräkt sedermera komministern i Veckholm Andreas Lilonius 1651 tryckta rudbeckianska Lovtal till Uppland. — Under rubriken »Suecia antiqua och Dahlbergs teckningar från Uppland» tar tidskriftens redaktör Herman Stolpe upp frågan om Dahlbergh och verklighetsunderlaget för bilderna. Denna och föregående uppsats illustreras vackert med bilder ur Sueciaverket och det nyutgivna praktverket med Dahlberghs tecknade förlägr till Suecia antiqua et hodierna.

Fataburen. Nordiska museets och Skansens årsbok 1967 inleds i anslutning till föregående årsbok med en intressant uppsats betitlad »Carl Jonas Love Almqvist, lantlivet och museitanken». I enlighet med Manhemsförbundets läror prövade de unga männen Almqvist, Jonas Waern och framför allt Gustaf Hazelius praktiskt jordbruksarbete i Värmland, medan Gustafs bror Johan August (Janne) Hazelius aldrig ställde upp. Samtliga tröttnade ju snart. Gustaf Hazelius tog några år senare sitt liv, medan Janne snart gick in på en regelrätt ämbetsmannabana. Denne behöll dock länge sin vänskap för Almqvist. Artikelförfattaren Sten Lundwall sammanställer deras dröm »om bortflyttningen från staden och återvändandet till fädrens enkla seder» med Jannes sons, Artur Hazelius', »inflyttning av lantlivet och bondekulturen till storstaden, då han skapade Skansen. Bakom Artur Hazelius' etnografiska patriotism syns Almqvist som en inspirerande föregångare». — Gösta Berg skildrar Artur Hazelius' målmedvetna utländska museistudier, främst under 1880-talet. Hösten 1882 besökte han t. ex. 109 museer i England, Frankrike och Österrike. Dessa studiers praktiska resultat skulle så småningom bli Nordiska museets byggnad. Om den misslyckade arkitektävlingen, och det, som så ofta i förhållande till de ståtliga ritningarna (i stort sett utförda av I. G. Glason efter Artur Hazelius' grundplan) starkt reducerade bygget, berättar Erik André. — Småbruks- och egnahemsrörelsen sätts av Elisabet Stavenow-Hidemark in i sitt politiska sammanhang, som hon karakteriserar som ett av »de väsentligaste medlen mot vad man på konservativt håll ansåg som två stora samhällliga faror — socialismen och

emigrationen» och slutar med moderna siffror på antalet nedlagda småbruk. Till rörelsens tidigare apostlar hörde godsägaren Hugo Tamm och till dess främsta fil. dr Adrian Molin och folkbildaren och jordbruksentusiasten Per Jönsson Rösiö. En rad kända arkitekter, engagerade i utarbetandet av en idealisk stugtyp nämnes. — »Alf Wallander och Rörstrand — något om svensk jugendkeramik» presenteras av Bengt G. T. Nyström. — Marshall Lagerquist skildrar det Gyllenkrokska hemmet på Oby under baron Thure Gabriel Gyllenkroks tid på 1870-talet, sett genom den unge konstnären och betjänten, sedermera fotografen Magni Petersson Magninos akvareller. — Bland möbelsnickarna i 1860- och 70-talens Jämtland framhäver Maj Nordermann-Hedqvist främst kyrkoinredaren och bonden Johan Edler d. y. (1831—1910). — Arkitekten »Carl Fredrik Sundvalls projekt till Araslövs huvudbyggnad 1790» var utförd för friherre Carl Adam Wrangels räkning. Brita Stjernswärd påvisar, att den tidigare attributionen av ritningen till Wrangels Ovesholm är felaktig liksom dateringen till 1792.

Fornvännen 1966. Genom kyrkorestaureringar kommer alltjämt nya runstenar i dagen placerade i kyrkornas murar eller som i Vänge, Uppland, som tröskelsten. Den sistnämnda är f. ö. originell och vacker och upptar förutom de förut kända namnen Torgärd, Alle, Ärmund och Brynuly också det inom Sverige förut ej belagda kvinnonamnet Hallfrid. — Birger Nerman ger i en utförlig nekrolog en sammanfattning av fil. dr Arthur Nordéns mångsidiga forskning och kallar Nordén för »den främste utforskaren av Östergötlands forntid». Åke Nisbeth karakteriserar fil. hedersdoktorn med. lic. Einar Ericis († 1965) märkliga insats som specialist på de svenska orglarnas historia (hans inventarium över svenska äldre orglar och deras byggare förelåg i tryck till Ericis 80-årsdag i jan. 1965). — Vitterhetsakademien har genom donation från Axel Carlanders arvingar mottagit 3 000 bokband som härstammar från riksantikvarien Hans Hildebrand. — ATA (Antikvariskttopografiska arkivet, Vitt.akad.) har efter den personhistoriskt intresserade läkaren P. H. Törngren fått motta en stor topografisk samling, genealogiskt material rörande slakten Törngren och främst hans insamlade material om gravvårdar. Törngren hade vid sin död jan. 1965 hunnit ganska långt med ett arbete om äldre svenska porträttgravvårdar.

Forum navale. Skrifter utg. av Sjöhistoriska samfundet, nr 23, 1967. Stadsarkivarie Nils Staf återger med biografisk inledning två utdrag ur Nils Abraham Bruncronas dagboksanteckningar (i enskild ägo) berörande kriget 1788—89 och 1808—09. Bruncrona var sjöofficer, blev 1810 överstelöjtnant, fick 1815 överstes titel och blev chef för sjömätningsskåren, från 1820 förenad med tjänsten som överlotsdirektör. Hans rättframma klara berättarstil ger en överskådlig och kuslig bild av livet ombord under sjökriget, då han själv 1789 tillfångatogs av ryssarna vid Svensksund. Under det andra finska kriget var han visserligen kommenderad till sjöss men hans utbildade och illa underhållna folk sattes aldrig in i den direkta krigföringen. Hans skildring av Gustav IV Adolfs fångsling verkar initierad. I memoarerna skymtar ett rikt persongalleri.

Genos 1966 omfattar bl. a. svenskspråkiga uppsatser om »Hildeen. Gustavsgrenen av Uleåborgs-släkten Värttö-Hildén» (släktutredning i tabellform) av Ilse Johnsson, om »Hypoteser rörande den borgerliga släkten Brunous ursprung», där Harald Brunou framlägger starka indicier för släktens gemensamma härstamning med ätten Brunow, om »De sista Leijonmarckarna i Finland» (utdog på svärdssidan 1842) av Åke Backström och om länsmanssläkten Svarthafra i Kangasala under 1600-talet av Rafael Sumelius (†) samt finskspråkiga om bl. a. den finländska adliga ätten Falcks stamfar, mantalskommisarien Petter Falck, av Pentti J. Voipio och om släkten Tuderman av Henry Tuderman.

Gotländskt arkiv 1966. *Meddelanden från Föreningen Gotlands fornvänner XXXVIII*. Fil. dr Herbert Gustavson presenterar under rubriken »P. A. Säve och hans sagesmän» Ragnar Bjersbys avhandling 1964 om »Traditionsbärare på Gotland vid 1800-talets mitt». Folkminnesforskaren och samlaren Per Arvid Säve angav för praktiskt taget alla sina uppteckningar av folk mål och folkminnen sina sagesmän, ofta med data och ibland med karakteristiker. Bjersby har lagt ned ett stort arbete på att få så många som möjligt identifierade. — I den av redaktionen (redaktör: Gunnar Svahnström) sammanställda intressanta redovisningen för Föreningen Gotlands fornvänners fastigheter redovisas ofta kortfattat för fastigheternas tidigare ägare.

Från Gästrikland 1966 porträtterar fyra särpräglade gästrikekonstnärer. »Skogens målare Nils Söderberg» har skildrats av Nils-Göran Hökby, målaren Erik Hedberg (1868—1959), »Gästriklands konstnärlige upptäckare», av Cecilia Nelson, skulptrisen Ida Matton av Karin Melin med stöd främst av hennes dagbok 1898—1903 och tecknaren Ferdinand Tollin av Helmer Wiklund, som kallar honom »Ett universalgeni».

Halland 1966 innehåller huvudsakligen uppsatser i arkeologi eller ämnen som sägner eller klimatfrågor. Landsantikvarie Arne Modén skildrar i en nekrolog riksdagsmannen Anders Pettersson i Dahl som hembygds- och kulturminnesvårdare.

Föreningen Gamla Halmstads årsbok 1966. I de många skiftande, ofta korta och ofta personhistoriska bidragen till årgången skymtar hos den flitige medarbetaren och redaktören Eric Hägge medlemmar av Halmstads-släkten Hammar: kommerserådet Anders Jöransson Hammar, som 1811 fått sin galeas »Jöran Magnus» (uppkallad efter fadern, köpman i Halmstad) uppbringad av franska kapare utanför Rostock, och kommerserådets bror lantbrukaren och köpmannen Johan Magnus Hammar, vars kassaböcker från 1844 ger besked om vidlyftiga och för året trassliga affärer. Andra återkommande Halmstad-namn är Dillberg (också i uppsatser av Hägge), dels stadens förste stadsfullmäktigordförande J. P. Dillberg, som figurerar i samband med det första andrakammarvalet (landshöv. frih. C. J. O. Alströmer valdes till riksdagsman), dels hans hustru Fridrique Dillberg, som var den drivande kraften i »Halmstads tillsyningsförening», en »fruntim-

mersförening», som sökte organisera hjälpen till behövande. — Rektorn vid Halmstads läroverk Hans Ferdinand Hult beskrives naturligt nog hos de båda som återgivit sina gymnasistminnen: Waldemar Ekedahl och Ragnar Lyttkens. — De återgivna utdragen ur prostinnan Charlotta d'Angottes, f. Bexell, dagböcker 1887—91 skildrar hennes och makens vistelse vid Halmstads vattenkuranstalt med en del umgänge i staden men huvudsakligen sysslande med prostens vacklande hälsa. — Herman Kronqvist behandlar under titeln »Bissmarklinje G. m. b. H.» ingenjören Carl Bismarks (bror till statsrådet Georg B.) rederirörelse med stycke gods på Hamburg från 1910-talet. — Den danskfödde, i Halmstad verksamme dekorationsmålaren J. S. Thomsen († 1911) prisas av K. B. Bjerling för sina högklassiga, i pompejansk stil utförda »relieffillusoriska» takmålningar. — Gustaf Wienecke porträtterar tre ordförandegestalter i Halmstads hantverksförening, den dynamiske mångsysslande hovfotografen Johan Hallberg, smedmästaren Anders Johansson och plåtslagarmästaren O. F. Jansson, de båda sistnämnda mer patriarkaliska till sin typ. — Eric Hägge karakteriserar nyanserat den stridbare kommunalpolitikern Lars Erik Gustafsson (1869—1933), bondson från Kumlatrakten, som var bror till den kände högerpolitikern Gustaf Gustafsson och som hade några år som högerriksdagsman bakom sig, när han 1917 flyttade till Halmstad. — C. M. Andersson ägnar den skicklige kyrkointeriörkonservertorn och landskapsmålaren Erik Sköld en nekrolog.

Historisk tidskrift 1966. Göran Behres uppsats om »Ostindiska kompaniet och hattarna. En storpolitisk episod 1742» belyser den göteborgske köpmannen Hugh Campbells medlarroll i kanslipresidenten Carl Gyllenborgs försök att under ryska kriget knyta engelska politiska kontakter med sin brorson Henning som mellanhand. För Campbell som direktör vid Ostindiska kompaniet var ett förtroendefullt förhållande till England mycket väsentligt. Carl och Henning Gyllenborg är också huvudpersoner i Göran Behres av Stig Boberg och Michael Linton recenserade doktorsavhandling »Underrättelseväsen och diplomati. De diplomatiska förbindelserna mellan Sverige och Storbritannien 1743—1745» (1965). — Ragnhild Hatton redogör i en engelskspråkig uppsats för Karl XV:s planer på att militärt ingripa i den polska krisen 1863 och återger hittills otryckta brev från den engelske ambassadsekreteraren William Grey till hans chef engelske ambassadören i Paris Lord Cowley. — Enligt Sven Lundkvists mening (»Svensk krigsfinansiering 1630—1635») hade Gustav II Adolf tidigt klart för sig att det tyska kriget borde finansieras enligt samma system som Wallenstein använde, alltså främst genom självfinansiering av de områden som ställdes under militär kontroll. Omfattningen av de svenska erövringarna i Tyskland torde ofta vara mer betingade av den ekonomiska aspekten än av den militära.

Historisk tidskrift för Finland 1966. Jarl Gallén påpekar i uppsatsen »Den heliga Birgitta och Karelen», hur Birgittas intresse för hedningarna framträder på många ställen i hennes uppenbarelser och hur det birgittinska missionsprogrammet hade samband med Magnus Erikssons östliga

politik. — I Stavsunds arkiv (i RA, Sthlm) har Jan Liedgren återfunnit en grupp finländska brev som härrör från fru Anna Hansdotter (Tott) och hennes huvudgård Nynäs, en annan med proveniens från Jesper Mattsson Cruus och en tredje med anknytning till Margareta Boije. Några förut otryckta brev från tiden före 1550 avtrycks. — Eric Anthoni söker förgäves med säkerhet identifiera den Peder Djäkn som 1457 var hövitsman på Abo slott.

Jämten 1966 innehåller bl. a. några uppsatser om Hackås, om kyrkan (av Börje Rosén) med naiva, kulturhistoriskt intressanta väggmålningar från 1601 av Jonas Olai och Olaus Erici och med rokokopredikstol av Johan Edler d. ä. och om socknen i Jämtlands militära historia (av Gustaf Lund). — Axel Bränholm berättar om jämtlänningen (journalisten Georg Paulssons (sign. Den blyge) Görviks-år. — Thord Bylunds matrikel över »Jämtlänningar och härjedalingar vid Härnösands gymnasium under 200 år», I (tiden 1653—1750) är kortfattad men ger yrke, födelse- och dödsdata, föräldrars och hustrurs namn. Släktnamn som återkommer är Burman, Drake, Huss, Oldberg och Sundell.

Karolinska förbundets årsbok 1966 innehåller som främsta personhistoriska bidrag Sven Grauers »Generalen och presidenten Carl Gustaf Frölich. En omstridd karolin». Den originelle Karl XI-gunstlingen, som blivit mycket skiftande bedömd av samtid och eftervärld, har som främsta minne efterlämnat Karlstens fästning. En kortare version av den intressanta biografien lämnar Grauers i SBL band 16. — Som generalguvernör över Estland år 1709 hade greve Nils Stromberg i Reval fruktansvärda problem att bemästra med överbefolkning, med svältande tiggare och barn på gatorna, med förläggning av trupper, oerhörda kreditsvårigheter och allmän undergångsstämning. Fredrik Arfwidsson påpekar dock i sin uppsats, att Stromberg av sina samtida fick ett gott eftermäle, då han förflyttades till Riga.

Kronobergsboken (Årsbok för Hyltén-Cavalliusföreningen) 1966. Stig Rydeman berättar under rubriken »Stenyxorna från Göteryd» om sin farfar prosten Lamech Rydeman i Göteryd och hans arkeologiska samlingar. — Skollivet vid Växjö läroverk i början av 1900-talet står för provinsialläkaren och medicinhistorikern Axel Bergstrand i en ljus dager. — Gunnar Franzén snabbkaraktiserar i uppsatsen »När landstinget var yngre» ett flertal landstingsmän för Kronobergs län från seklets början. — Växjö fajansfabriks korta och dramatiska historia skildras av Torsten Mårtensson. Vice härads-hövdingen Mikael Andreas Cöster hade 1768 satt igång fajansstillverkning på sin egendom Pålsjö, som han emellertid tvingades sälja 1774 på grund av ansträngd ekonomi. Cöster tillträdde hårt skuldsatt borgmästartjänsten i Växjö och lyckades efter ytterligare skuldsättning flytta med sig fajansfabriken. Den första bränningen i Växjölokalererna ägde rum i jan. 1778 men redan efter 14 månader måste fabrikationen nedläggas av brist på medel. Som fabriksmästare tjänstgjorde Andreas Halldin, som förut varit anställd på Pålsjö och under mellantiden vid fajansfabriken i Sölvesborg (jfr nedan *Kulturen* 1966). — I Wilhelm Ros' skildring av »60 års skogs-

vårdsarbete» apostroferas särskilt länsjägmästaren Eugen Hembergs insatser.

Kulturen 1966 har ryggtiteln »Silver och fajans» och rik, utomordentligt vacker illustrering inom ämneskretsarna. Bengt Bengtssons översikter av silverpjäser ur Kulturens förråd »Från gotik till barock» ger uppgifter främst om de stockholmska guldsmedsmästarna Johan Nützel (verksam 1676—1716) och Kilian Kelson (verksam 1746—64) och »Skånsk rokoko» om guldsmederna Peter Kleen (levde 1721—77) i Ystad och Caleb Engelholm (verksam 1766—85) i Kristianstad. — Gunilla Eriksson redogör för den lilla fajansfabriken i Sölvesborg, i drift från ca 1776—98, anlagd av sedermera landshövdingen frih. Gabriel Sparre och 1793 övertagen av löjtnant Jean Fredric von Zeipel. Fabrikens främsta fabriksmästare var Anders Haldin (Andreas Halldin, jfr ovan) och Peter Åkermarck.

Kyrkohistorisk årskrift 1966. Svante Hallbergs, Rune Norbergs och Oloph Odenius' gemensamma framställning om »Johannitersigill från det medeltida Sverige» ger historik, sigillbeskrivningar och sigillavbildningar med presentation framför allt av Eskilstuna-hospitalets priorer och bröder. — I den förnämliga recensensavdelningen anmäles bl. a. följande personhistoriskt intressanta arbeten: Birgit Klockars, »Birgitta och böckerna. En undersökning av den heliga Birgittas källor» (VHAAH, Hist. ser. 11, 1966), Sara Ekwall, »Vår äldsta Birgittavita» (ibid. 12, 1965), Vello Helk, »Laurentius Nicolai Norvegus S. J. En biografi med bidrag til belysning af romerkirkens forsøg på at genvinde Danmark-Norge i tiden fra reformationen til 1622» (Kirkehist. Studier, 2: 22, Khvn 1966), Harry Lenhammar, »Tolerans och bekännelseång. Studier i den svenska swedenborgianismen 1765—1795» (1966), Oscar Lövgren, »Lina Sandell, hennes liv och sångdiktning» (1965), Gösta Wrede, »Kyrkosynen i Einar Billings teologi» (1966), Klas Bröms, »Fridtjuv Bergs pedagogik med tyngdpunkt på tiden före hans första statsrådsperiod» (1964) och Jarl Hemberg, »Religion och metafysik. Axel Hägerströms och Anders Nygrens religionsteorier och deras inflytande i svensk religionsdebatt» (1966).

Svenska Linné-sällskapets årskrift 1966 ägnar två avsnitt åt Linnés vän ichtyologen Petrus Artedi, som drunknade 30 år gammal i en av Amsterdams kanaler, dels en översättning (av Ingrid Odelstierna) av Linnés latinska biografi, som ingick i hans utgåva av vännens *Ichthyologia* (Leiden 1738), dels en uppsats av Orvar Nybelin om Artedis vistelse i England 1734—35, dit han medförde introduktionsbrev från kyrkoherden vid svenska församlingen i London, sedermera biskopen i Strängnäs, Jacob Serenius. — Linnés resedagböcker jämförs av Sigurd Fries till språk, stil och innehåll med hans tryckta reseskildringar. — Linnélärjungen Johan Andreas Murray, med. dr och professor i Göttingen, presenteras på tyska av Heinz Goerke och konsuln, senare kommerserådet, Erik Branders, adl. Skiöldebrand, och hans engelska svågrars meddelanden till Linné på engelska av S. Peter Dance. — Minnesord ägnas religionshistorikern Erland Ehnmark, intendenten Stig Rydén (postumt arbete: »Pehr Löfling. En linnélärjunge

i Spanien och Venezuela 1751—1756», 1965) och professor emeritus Robert Fries, en av Svenska Linné-sällskapets stiftare.

Lychnos. Lärdomshistoriska samfundets årsbok 1965—1966 (1967; 602 s.) är som alltid en guldgruva för personhistoriker. I sin uppsats om »Berzelius och atomteorin. Den idéhistoriska bakgrunden» karakteriserar Gunnar Eriksson också fysikprofessorn Zacharias Nordmarcks och kemisten Anders Gustaf Ekebergs undervisning om och inställning till dynamism och atomism. — Sten Lindroths utomordentligt välskrivna »Linné — legend och verklighet» sammanfattas här genom några exakt klippta citat från framställningen: »Linné var alltså empiriker. Som iakttagare och beskrivare av sinnliga föremål har han haft få om ens några likar. ... Linnés stil följer hans kvicka ögonkast. Den är kort, snabb och muskulös, har en oerhört uppdriven takt. ... Ibland, när han stod inför naturens outtömliga rikedom, brast Linné ut i hänförda, halvt lyriska katalogarior. ... Han var tillsist en liturg, som lovsjüng naturens outgrundliga mångfald och skönhet. Hans av fakta fullproppade arior är i själva verket hymner. ... Det finns några skrifter, där Linné som biologisk tänkare tillämpar läran om den eviga ordningen i naturen ..., den viktigaste av dem heter *Politia naturæ* och kom 1760. ... Näringskedjan, kretsloppet, hade en hemlig innebörd. Det var det instrument med vilket de skapade varelsena hölls inom sina föreskrivna gränser. Det fanns ett mått för varje växt- och djurart, som inte fick överskridas, en jämvikt som var identisk med själva ordningen. ... Ingen annan av hans skrifter gör ett så modernt intryck. ... De båda Darwins, farfadern och sonsonen, fördjupade sig med stort utbyte i *Politia naturæ* och närstående skrifter. ... Något av sitt bästa gav Linné i sina undersökningar om befruktningen och fröspridningen. Ingenstädes föreföll Skaparen ha konstruerat så många över all mätta sinnrika anordningar; ... Den levande naturen var outtömlig, och Linné var dess profet. ... Det var som systematiker han gjorde sin epokgörande insats; enligt sin egen och andras mening inledde han därmed ett nytt skede i vetenskapens historia. ... Under hela sitt liv kände han ett tvång av nästan demonisk styrka att *ordna* allting — i grupper, avdelningar och underavdelningar, som manskap på en kaserngård. ... Linné uppträder i *Philosophia botanica* som lagstiftare i bokstavig mening, paragraf efter paragraf slår han fast sina regler och begär att de skall följas av världens botanister. Allt detta gör han med sin vanliga underbara klarhet, kort och aforistiskt. *Philosophia botanica* är lagbok och katekes på samma gång, som helhet en storartad intellektuell prestation. ... Linné var i själva verket skolastiker. ... Det empiriska snillet Linné, den allseende, gjorde inga »upptäckter», därför att han ville lösa problem av helt annan art, och de var närmast av logisk natur. ... Han kunde vara förbluffande osäker, så snart han lämnade herbariearken och de systematiska kategorierna. ... Han var, när det ville sig illa, en naiv hemmatänkare fjärran från de idéer, vilka var självklara för alla naturvetenskapligt bildade i hans samtid. ... Linné trodde sig, i all oskuld, vara pionjär för moderna naturvetenskapliga arbetsmetoder. I själva verket stod han genom hela arten av sitt biologiska tänkande utanför tidevarvets experimentella forskning. ... Redan samtiden och den närmaste eftervärld-

den kunde känna en viss olust inför Linnés medicinska författarskap. Det innehöll kuriösa ting. . . . Men huvudtexten är Nemesis divina. . . . [Dessa anteckningar] liknar inget annat, i sin blandning av lågt och högt, av enkel vidskepelse och isande ödestro har de en brutal slagkraft. Om deras djupa otidsenlighet kan ingen tvekan råda. . . . Herren Gud är vedergällningens Gud, det oblidkeliga Ödet. Linné visar det med ett uppbåd av grymma belägg ur Gamla testamentets kanoniska och apokryfa böcker och med de anekdoter ur tidevarvets skandalkronika, som gör Nemesis divina till en så underhållande läsning. . . . Linné var vårt största vetenskapliga namn, vår heder och stolthet, med honom nådde svensk forskning för första gången världsryste; . . . I solskenshumör finner vi Linné oemotståndlig, och det är ett naturligt antagande att hans vänner och bekanta var av samma mening. . . . Utanför den beundrande lärjungekretsen kände man en annan Linné, inte den faderlige vännen utan en lättsårad och egocentrisk diva, som inte tålde att bli motsagd. Den gängse bilden av Linné som uppburen och älskad, som blomsterkonungen kär för alla, har föga underlag i verkligheten. . . . Där är först och främst hans ofantliga självkänsla. Den var, kan man säga, en nödvändig förutsättning för det väldiga livsverk han utförde. . . . Det är något osäkert med Linnés självkänsla, den behövde ständigt ny näring. Olustigare, ibland skrämmande, blir den när han offentligen uppträdde i egen sak och prisar sin vetenskapliga storhet. . . . De som inte accepterade honom förföljde honom. . . . Han pendlade mellan våldsamt självhävdelse och ruvande misströstan; han hade hysterikerns temperament, behovet att dramatisera sig själv och allt som hände honom. . . . Linné måste behandlas med yttersta varsamhet, alla här hemma visste det. . . . Det finns ett yttrande av Pehr Wilhelm Wargentin, som ställer saken i blyxtbelysning. Alla värderar arkiatern Linné, skrev han, »men ingen älskar honom, inte ens här». . . . Så länge han rörde sig i den miljö han själv skapat, bland lärjungar och naturalieskåp, var han lycklig och harmonisk, där fogade sig allt efter hans vilja. Men världen utanför blev ogästvänligare med åren, och Linnés ensamhet växte.»

Olle Bergquists utgåva av sedermera rektorn i Skara Anders Falcks brev 1763—70 till sin bror professorn i S:t Petersburg Johan Peter Falck inleds med biografiska uppgifter. Breven berättar en hel del Uppsala-nyheter — och dito skvaller. — Johan Nordström har med lärd inledning, med register och utförlig kommentar utgivit en brevväxling på franska och italienska 1698—1700 mellan G. W. v. Leibniz och den senare som läkare kände Magnus Gabriel (von) Block. — Ulf Danielsson fortsätter skildringen av »Darwinismens inträngande i Sverige» och ger därmed en väsentlig översikt över svensk livsåskådningsdebatt och över den vetenskapliga debatten i allmänhet inom arkeologi, teologi och filosofi från 1870- till 90-tal. Bland stridbara antidarwinister framträder zoologen August Quennerstedt och landshövdingen Olof Immanuel Fåhraeus. Medicinprofessorn Per Hedenius och Gustaf Retzius var mera positiva. Till Darwin-anhängarna hörde Wilhelm Leche och Sonja Kovalevsky vid Stockholms högskola. För de unga som Arvid Högbom, Hjalmar Öhrwall och Gerard De Geer blev darwinismen av avgörande betydelse. — Sven Almqvist presenterar i en intressant uppsats vår första tryckta reseskildring och dess författare Nils Matsson

Kiöping. Den trycktes 1667 på Per Brahes tryckeri på Visingsö. Almqvist påvisar att den f. d. skeppslöjtnanten Kiöping hörde till Brahes protegéer, möjligen på grund av släktskap. — Den tvåspaltiga tätttryckta recensensionsavdelningen på 242 sidor uppftar till stor del utländska arbeten inom lärdomshistoriens vida ram.

Malmö fornminnesförenings årsskrift 1967. Genom sin granskning av gravstenar och gravstensfragment i S:t Petri kyrka i Malmö har Einar Bager lyckats identifiera en gravsten förfärdigad av stenhuggaren Basilius Goldsmid (1680-tal). — Ingemar Ingers har under titeln »Reformationslitteratur från Malmö», gjort en språklig granskning av den danske reformatorn och malmöpredikanten på 1520-talet Claus Mortensens mässhandbok och psalmbok. En särskild minnesskrift från 1966 av Helge Andersson har ägnats »Skånes reformator». — Årsbibliografien för Malmö 1966 av Margit Johansson är som vanligt omfattande.

Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsen 1966. Sven Almqvist kompletterar i en uppsats om boktryckaren Johan Henrik Werner († 1735) på flera punkter de biografiska uppgifter S. E. Bring lämnat i sin historik över boktryckerierna i Uppsala. — Wilhelm Odelberg tecknar initierat minnet av sin företrädare överbibliotekarien vid Vetenskapsakademiens bibliotek Arne Holmberg, hans biblioteks bana och hans rika författarskap, som var starkt personhistoriskt inriktat.

(*Samfundet*) *Sankt Eriks årsbok 1966.* Med utgångspunkt från den stockholmske ämbetsmålaren Carl Fredrik Torsselius' tapetmålarsbok (publ. i Nord. mus:s handlingar, nr 62, 1965) med mönster från hans gesällår på 1780- och 90-talen presenterar Sigurd Wallin hela dekorationsgenren med hjälp av vackra bilder. Bland de många skickliga tapetmålarna kan nämnas Lars Bolander (verksam främst på 1760- och 70-talen) och Anders Hultgren, som dekorerat på Tullgarns slott och som »Årstafrun» Märta Helena Reenstierna på äldre dar flitigt utnyttjade. — I John Swensks intressanta redogörelse för »Stockholms första brandordning 1661» och dess bakgrund framträder egentligen endast en enskild person, nämligen hovkanslisten Gudmund Kåhre, som 1653 framlagt förslag om brandväsendets ordnande. Han fick s. å. av drottning Kristina fullmakt som brandordningsinspektör i Stockholm, en befattning, som han dock blev av med redan följande år. I sin notapparat har Swensk samlat åtskilliga biografiska data om Kåhre, som dog ganska förmögen och donerade 40 000 dlr kmt till Uppsala universitet. Donationen, som alltjämt består, innebar, att den årliga avkastningen skulle gå till sex fattiga studerandes underhåll. — Märta Gahn skildrar sina morföräldrars våning i det hus vid Strömmen, som nu disponeras av Svenska Handelsbanken. Hon minns från sin första barndom det gamla ståtliga paret — generalmajor David August Silverstolpe och hans hustru Augusta Wilhelmina, f. Björkman.

Scandia 1966 innehåller bl. a. uppsatser om Lybecks nordiska handel på 1300-talet, om tiondebeskattningen på Gustav Vasas tid, om det frihetstida

statsskicket, vilket allt ger få personhistoriska upplysningar. — Hugo Yrwing ger bidrag till Sten Sture d. ä:s biografi genom en uppsats betitlad »Från riksföreståndarvalet 1470 till slaget vid Brunkeberg» och Göran B. Nilsson får i sin framställning om »Landstingens trälmärke. Kungl. Maj:ts rätt att utnämna landstingsordförande» anledning analysera de olika regeringarnas praktiska tillämpning av denna utnämningssätt och därmed nämna en rad namn på aktivt verksamma politiker.

Släkt och hävd 1966 inledes liksom närmast föregående årgångar med en kritisk släkttavlegranskning av Jan Eric Almquist. Det gäller här den av J. O. Åkerstein på 1740-talet utarbetade släkttavlan över ätten Krabbe (nr 46), som visar sig vara helt konstruerad. Som bilaga till uppsatsen fogas en i många avseenden kompletterad och reviderad version av den redan i förhållande till Åkerstein starkt återhållsamma släkttavla över ätten som lämnas i Elgenstiernas ättartavlor. Almquist utsätter också framställningen av adliga ätten Kart i Schlegels och Klingspors ättartavleverk för en kritisk analys. — Professor Olof Nylén påpekar släkterna Nyléns och Sundklers härstamning på sidolinjen från grevliga ätten Sinclair. — Erik Ulf redovisar släkten Ulffs ursprung. — Gösta Thimons föredrag vid Generalogiska föreningens årsmöte 1966, »Handskriftssamlingen vid Carolina, sedd ur släktforskningsynpunkt» ger förträffliga allmänna anvisningar om samlingarnas natur och redovisar främst vad han kallar »det sammanställda genealogiska materialet», sammanbragt av t. ex. Anders Anton von Stiernman, Erik och Elias Palm skiöld, Fredrik Fryxell, Leonard Fredrik Rääf, Carl Gustaf Nordin, Jacob Westin, Karl Wilhelm Herdin, Gustaf Neander och Axel Lekander. Som de mest omfattande släktarkiven i biblioteket nämnes de Cederströmska, Drakeska, Rosenhanska och Oxenstiernska samt Långarkivet (rörande bl. a. ätterna Löwenhielm, Rosensvärd och Ehrenhoff). — Lennart Zielfelt har skrivit nekrologen över släktforskaren major G. Sixten M. Söderhielm.

Småländska kulturbilder 1966 inleds med några intressanta emigrationsuppsatser. Emigranten till South Dakota Joseph S. Hanson har omkring 1910 tagit dokumentariskt mycket upplysande fotografier från emigrationens vardag. Birgitta Odén ger en översikt över aktuella emigrationsforskningsproblem knutna till Jönköpings län och giltiga för denna forskningsgren i allmänhet. En av hennes elever, Eva Hyltén-Cavallius, lägger fram en uppsats om »Emigrationen från Jönköping 1840—72» med rikligt statistiskt material, och emigrantinstitutets i Växjö chef Ulf Beijbom redogör för det nyinrättade institutets syften och arbetsuppgifter. — Jönköpings förste tenngjutare Joen Jonsson »Kannenbergs», verksam 1648—65, var bror till borgmästaren i staden Olof Jonsson. — Torbjörn Fogelberg skildrar de båda småländska glasbruken Hagas (1847—97) och Gyllenfors' (1851—90) bekymmersamma existenser under ofta växlande ledning. Brukspatron Axel Theodor Claréus, som 1849 övertog Haga, gjorde 1862 konkurs. En av hans fordringsägare, major Jan Adam Stålhammar på Salshult, övertog för en tid bruket och egendomen. Från 1884 var Fr. Aug. Crona ensam ägare till Gyllenfors och förvaltade själv bruket men måste 1892 sälja det till

en göteborgsk trävarufirma, som avverkade den värdefullaste skogen. — »Krukmakarámbetet i Jönköping» skildras av Gunnar Lindqvist, som också ger en förteckning över krukmakarna där 1618—1900.

Stockholms stads arkivnämnd och stadsarkiv. Årsberättelse 1966 innehåller som bilaga en utförlig redogörelse av Werner Pursche för »Ingenjör Hjalmar Cederström och hans samling i Stockholms stadsarkiv». Arkivredogörelsen ansluter till en hel biografi över den märklige, stridbare ingenjören och konstruktören, som skulle bli en internationellt erkänd pionjär inom modernt sjukhusbygge och medicine hedersdoktor. Han karakteriseras av Pursche som teknokrat. Cederströms starka politiska, sociala och även religiösa intressen har satt spår i en stor korrespondens och i rader av utredningar, broschyrer och klipp.

Sörmlandsbygden 1966 inleds med ett vackert minneskapitel av Karl Asplund över prins Wilhelm på Stenhammar och skildrar hans glada högklassiga umgänge med svenska författare, konstnärer och andra vänner. — Jan Langlet har givit en kort skildring av sin släkt på den lilla 1870-tals herrgården Spetebyhall i Lerbo, byggd av arkitekten Emil Viktor Langlet. Dennes hustru Mathilda var känd som författare, sonen Alexander som konstnär och lärare vid Chalmers och sonen Valdemar som skriftställare. — Sedermera kyrkoherden i Runtuna, dåvarande läraren i Nyköping C. Teodor Söderbergs dagbok 1849—55 (gåva till Hembygdsförbundet) presenteras. — Korta notiser meddelas om porträttmålaren Adam Seebach, † 1664 i Nyköping, och om Nyköpings förste boktryckare (av Eric Segelberg) Amund Nilsson Grefwe, verksam där 1646—50. — Carl Gustaf Blomberg ger en intressant skildring av det påkostade Kaggska gravkoret i Floda kyrka, uppfört till riksmarsken greve Lars Kaggs minne av hans änka Agneta Ribbing, som dog 1685 nära 25 år efter maken i stor fattigdom under reduktionens hårda tid. — Carin Haeggbloom redogör för något så ovanligt som en privat räkenskapsbok från 1600-talets mitt, som visar sig ha tillhört fogden Nils Joensson, en tid borgmästare i Torshälla.

Uppland 1966. Ola Ehn fortsätter sin redogörelse från föregående årgång över »Olof Sigfridssons hus och gård vid Stora torget i Uppsala» med tiden 1839—63. Förstnämnda år inköptes den av guldsmiden Anders Fredrik Hellman, som gjorde en genomgripande om- och nybyggnad, färdig 1848, med ett trevåningshus med frontespisvåning mot Drottninggatan. Huset förebådade vad som skulle ske i 1850-talets och främst 1860-talets Uppsala. Vid en brand 1859 klarade sig det stora stenhuset, men fastigheten brandskadades och Hellman sålde den 1860. Ägare till huset var från 1861 handlandena Carl Wilhelm Ulander och Pehr Lundberg, och fastigheten utbyggdes också mot Östra Ägatan, som kom att bli komplexets huvudfasad. — Landsantikvarie Nils Sundquist, årsbokens redaktör, tecknar minnet av Sigurd Curman »den svenska kulturminnesvårdsorganisationens främsta namn».

Kungl. Vitterhets historie och antikvitets akademiens årsbok 1966 upp-

tar nekrologer över fyra kända svenska forskare: förste antikvarien professor Ture Arne (av Birger Nerman), konsthistorikern professor Johnny Roosval (av Henrik Cornell), geografen professor Helge Nelson (av Dag Ström-bäck) och framför allt över riksantikvarien Sigurd Curman (24 s., av K. Asplund). Dennes enorma betydelse för kulturminnesvården i allmänhet och för riksantikvarieämbetet i synnerhet understrykes också i riksantikvarie Sven B. F. Janssons årsberättelse.

Värendsbygder 1966 inleds med ett porträtt av Norra Allbo hembygdsförenings hedersledamot, den 1966 bortgångne hembygdsvårdaren och kulturminnesforskaren fil. dr P. G. Vejde och med en kort presentation av Gävetorp, som Vejde tidigare skildrat mera utförligt. Gården och tegelbruket inköptes 1882 av sedermera riksdagsmannen majoren Aaby Ericsson och har sedan tillhört hans ättlingar. — Lewenhaupts kortfattade matrikeldata om de båda karolinerna med anknytning till Virestad generalmajoren Nils Turesson Hielm och majoren Simon Stadenberg kompletteras av Oskar Petersson med utdrag ur Allbo härads dombok.

Västerbotten 1966 presenterar västerbottenskonstnären Sture Meijer som landskapstecknare med tio landskapsbilder. Han har f. ö. främst gjort sig känd som målare.

Från bergslag och bondebygd. Örebro läns hembydsförbunds årsbok 1966. Evert Sahlberg skildrar den förmögne handlanden Adolf Bergöös hus i Hallsberg, som 1889 stod klart efter ritningar av Ferdinand Boberg och med väggmålningar av Carl Larsson, nybliven måg i huset. Byggnaden är ett ovanligt tidigt exempel på jugendstilen. — Årsboken avslutas med ett register till Örebro läns museums publikationer 1896—1965, vilket omfattar hela serien Meddelanden 1—31 och Från bergslag och bondebygd 1935—65. Registret är uppdelat i ett alfabetiskt författarregister (Bertil Waldén är naturligt nog den flitigaste medarbetaren) och ett systematiskt fackregister.

Samfundet Örebro stads- och länsbiblioteks vänner. Meddelande N:o XXXIII (1966). En i tidigare årgångar i avsnitt publicerad dagbok av Karl August Nicander om en vandring i Skandinavien 1824 avslutas med det norska partiet av resan och kommenteras av fylkeskonservator Lauritz Opstad, Sarpsborg. Nicander fungerade som informator för sina tre vandrar-kamrater, samtliga söner till svenske generalkonsuln i Hamburg Zacharias Lorenz Zachrisson. — Åke Ceder framhåller lektor Karl Fredrik Karlsons stora insats för Örebro kulturhistoria genom utgivningen av »Blad ur Örebro skolas historia» (första häftet 1871). Arbetet är delvis en urkunds-samling och inte heller överarbetat. Skolan har medeltida anor men som dess egentliga grundläggare kan den driftige Jacobus Rudbeckius betraktas, rektor från 1615. Han införde den in på 1820-talet använda Liber scholæ, en lärar- och lärjungekatalog med historiska anteckningar. — Med utgångspunkt från en längre artikel av Fredrika Bremer i Illustrerad tidning 1865 under titeln »Ett muntrationsråds historia» skisserar Henning

Wieslander löjtnant K. E. V. Höökenbergs (1808—69) biografi och hans insatser som rolighetsminister och skriftställare.

Österbotten 1966 ägnas helt Österbottens infanteriregemente. Överstelöjtnant C.-B. J. Petander har delat upp framställningen i tre stora kapitel: regementets chefer 1629—1809, österbottniskt fotfolk 1625—29 och regementets uniform och utrustning 1655—1809. Avsnittet om cheferna upptar endast meritlistor och är i görligaste mån illustrerade med porträtt (och vapen). Det andra kapitlet är rikligt försett med marschkartor, tabeller, rullor och fästningsbilder och avslutas med en personförteckning som dock ej fungerar som register.

Östergötland. Meddelanden 1966—1967 från Östergötlands och Linköpings stads museum inledes med Sigurd Curmans postumt publicerade skildring av sin första stora kyrkorestaurering, av Vreta Klosters kyrka, som föregicks av en principiellt betydelsefull rapport, avgiven i aug. 1908 efter uppmätning, grävningsundersökning och putsavknackning enligt nya, moderna riktlinjer. — Efter den stora branden i Linköping 1700 uppfördes av jägmästare Barkman öster om domkyrkan ett påkostat boningshus, som stod färdigt 1713. Gården var uthyrd till historielektorn, sedermera rektorn Johan Törner d. ä. (1672—1728). Möjligen är det han som föranstaltat om de färgrika takmålningarna med senbarock ornamentik och religiöst-moraliska symboler i vissa fält.

FÖRKORTNINGSLISTA

G1R	Konung Gustaf den förstes registratur
HLA	Landsarkivet i Härnösand
HT	Historisk tidskrift
KA	Kammararkivet
KB	Kungliga biblioteket
KrA	Kungl. Krigsarkivet
KA	Kyrkohistorisk årsskrift
LLA	Landsarkivet i Lund
LSB	Linköpings stifts- och landsbibliotek
LT	Lärda tidningar
LUB	Lunds universitetsbibliotek
PHT	Personhistorisk tidskrift
RA	Riksarkivet
SBL	Svenskt biografiskt lexikon
SoH	Släkt och hävd
SRS	Scriptores rerum svecicarum
SSA	Stockholms stadsarkiv
ULA	Landsarkivet i Uppsala
UUA	Uppsala universitets arkiv
UUB	Uppsala universitetsbibliotek
VA	Kungl. Vetenskapsakademien
VLA	Landsarkivet i Vadstena

PERSONREGISTER

- Abel, dansk konung 215
 Adam, släkt 233
 — Hovslagare 62
 — Johann, urmakare i Karlskrona 233
 Adami, Lorenzo, kapten vid drotn. Kristinas garde 226
 Adler Salvius, Johan, frih., riksråd 56
 Adolf VI, greve av Holstein 214
 Afzelius, Amanda C., g. Lie 173
 — Arvid A., prost, hovpred. 163, 173
 Agardh, Carl Adolph, prof., biskop 81, 228
 — Fredrik, docent 89
 Agnes av Brandenburg, g. 1) m. konung Erik Klipping, 2) m. greve Gerhard II av Holstein 4, 214, 215
 —, lantgrevinna av Thüringen 215
 — Birgersdtr, sv. kungadtr 4, 5
 Ahnfelt, P. Gabriel, kyrkoh., skriftställare 42, 43
 Albrekt av Mecklenburg, sv. konung 209
 — av Anhalt, furste 213—215
 — I, hertig av Sachsen 215
 Alexanderson, Gustaf, advokat 106
 Algotssönernas ätt 209
 Almquist, Eric Abraham, biskop 86
 — Helge K. H., prof., riksarkivarie 231
 Almqvist, Carl Jonas Love, förf. 233
 Alnander, Samuel, teol. lektor, bibliograf 135—137
 Alstadius, Brita Katarina, g. Laestadius 87
 Alströmer, Carl Jonas Oscar, frih., landsh., statsråd 235
 — Jonas, kommerseråd 114, 115
 — Patrick, frih., kommerseråd 114, 115, 126
 Ama, ätt 209
 Anders Brynielsson, anställd vid Runsa 1648 55
 — Larsson, se Berghusen
 — Olofsson, bokhållare hos Jakob De la Gardie 56, 63
 Andersson, Ingvar, fil. dr, fd. riksarkivarie 108
 d'Angotte, Carl Edvard, prost 236
 — Charlotta, f. Bexell 236
 Anna Hansdtr, se Tott
 Appelbom, Johan, major 69
 Appelgren, Amalia (Ma), g. Wickman 103, 104
 Appelman, Per Andersson, drotn. Kristinas guvernör i Pommern 224—227
 Appellofft, Anna, g. Scholander 95
 Arbuthnot, John, engelsk läkare 26
 Arne, Ture A. J., prof., förste antikvarie 244
 Arnold el. Arnulf, »nepos» till greve Karl av Flandern 208
 Aronson, Stina, f. Andersson, förf. 218
 Arp, Karin, g. Rosenhane 224
 Artedi, Petrus (Peter), ichtyolog 110, 238
 Aspegren, Georg Casten, amiralitetsbagare, botanist 82
 Aspelin, släkt 88—107
 — Andriette Christine, f. Hjortberg 89
 — Carl Fredric, lagman 89
 — Christian, brukspatron 90
 — Hilda, f. von Hausswolff 91
 — A. Mathilda C., g. Peterson 89, 92, 93, 98
 — J. Mauritz, andre stadsläkare, med. dr 88—107
 — M. H. Robert, tandläkare 88, 98, 99, 104—107
 — Signe M., teckningslär. o. konstnär 91, 93, 98, 100, 102—107
 Aspenäsätten 209
 (—) Magnus Knutsson, lagman 209, 210
 Atterbom, Per D. A., prof., skald 169
 Azzolino, Decio, kardinal 226
 Bagge, släkt 89, 97
 — Christina, g. Hjortberg 97
 — Gösta, prof., partiledare, statsråd 231
 — Margaretha, g. Schiller 97
 — Peter Samuelsson, grosshandl., Gbg 97
 — Samuel Fredriksson, rådman i Marstrand 97
 Balk av Strand, se Rörrik Birgerssons ätt
 Bandsbill, Ivar, ranteskrivare, Kphn 14
 Barkman, jägmästare c:a 1700, Linköping 245

- Bartholomæus Michelsen, Landskrona 13, 14
- Barun, ätt 209
- Beckel von Becklingsou, hovfröken vid badensiska hovet 45
- Beck, Jacob, dansk amiral 17
- Jochum, länsherre, storgodsägare 17
- Beckman, Anders F., prof., biskop 169
- Bedoire, släkt 98
- Amanda Malvina Emerentia, g. Ellsén 98
- Helge, ingenjör 104
- Rissie, f. Hallgren 104
- Beijer, Johan, postmästare 62
- Bellman, Carl Michael, skald 228
- Benedikta Ebbesdtr (Hvide), drottning 214
- Bengt Birgersson, hertig, biskop 213
- Bossons ätt 209
- Elofsson, se Vingad pil
- Hafridssons ätt 209
- (—) Brynjulf Bengtsson 209
- Sigtryggsson, se Boberg
- Bengta i Gipsås, trol. g. m. väpnaren Erik Bengtsson (sparre över stjärna) 6, 8
- Benzelius, Jacob, prof., ärkebiskop 21
- Berch, Anders, d. ä., prof., national-ekonom 40, 111
- Berg, se även de Berg
- Carolina (Lina) W., f. Sandell, psalmdiktare 238
- J. Fridtjuv, pedagog, statsråd 2, 238
- Berghusen, Anders Larsson, bokhållare 68—72
- Bergkvaraätten 209
- Berglund, Emil, docent i kemi, Gbg 88
- Bergman, Björn, byrådir. 108
- Bergqvist, Bengt, teol. prof. 79, 80
- Bergsman, Olof Olofsson, bokhållare 63
- Bergstrand, Axel, provinsialläk., medicinhistoriker 237
- Bergöö, Adolf, handl. 244
- Bering, Anders, kyrkoh. 19, 20
- Jöns, kyrkoh. 20
- Berndes, Johan, riksråd, överståth. 56
- Bernhard III av Anhalt-Bernburg 215
- Bernström, John P. F., industriman 2
- John, fil. dr 222
- Bertil Pedersson (Persson), kamrerare 66, 68, 69, 71
- Bertillon, Alphons, chef för polis-prefekturens identifikationsavd., Paris 101, 102
- Berzelius, J. Jacob, frih., prof., kemist 80, 85, 239
- Bexell, Charlotte, g. d'Angotte 236
- Biberg, Isac, lektor 111
- Nils Fredrik, prof., filosof 79, 83
- Bielke, ätt 209
- Gustav, frih., riksråd 56
- Helena (Elena), g. 1) Brahe, 2) Fleming 67
- Billing, Einar M., biskop 238
- Birger brosa, jarl 208
- jarl 208, 209, 211—215
- Magnusson, konung 4
- Birgitta Birgersdtr, den heliga, se Finstaätten
- Biskop (Piskob), anställd hos Jakob De la Gardie 63
- Bissmark, Carl, ingenjör, redare 236
- Georg F., statsråd 236
- Bjursten, A. Herman, förf. 174
- Björk, Anton, amanuens 101
- Björkman, Augusta Wilhelmina, g. Silverstolpe 241
- Nils Fredrik, komminister i Kvikkjokk 86
- Björn järnsida, dansk furste 207
- Blanche, August T., förf. 174
- Blix, Måns Pedersson, kamrerare, generalinspektör 56, 63, 66—68
- Block, Magnus Gabriel von, läkare 240
- Blot-Sven, konung 207
- Boberg, ätt 209
- Anna, f. Scholander 95, 98
- Bengt, nämnd 1304 210, 211
- (—) Bengt Sigtryggsson 210
- G. Ferdinand, arkitekt 95, 98, 244
- Lars, biskop 210
- (—) Ulfhild Sigtryggsdtr, g. m. Karl Ingeborgsson (Lejonbalk) 211
- Bodin, Jean, fransk rättslärd 26, 27
- Boeck, Carl Vilhelm, norsk prof. 174
- Boije av Gennäs, Margareta, g. Forbus 57—59, 237
- Bolander, Lars, tapetmålare 241
- Bonde, ätt 64, 209
- Catharina Margaretha, grev., g. von Düring 43—45
- Borg, Anders, översättare av Luthers kyrkopostilla 134
- Boström, Christopher Jacob, prof., filosof 164, 168, 171, 180
- Botin, Anders af, kammarråd, historiker 32, 143
- Brahe, Ebba, grev., g. De la Gardie 47—51, 53—55, 57—62, 67, 70, 71, 73

- Brahe, Per, d. y., greve, drots 241
 Brander, se Skjöldebrand
 Bredmark, Anders, kyrkoh. i Alingsås 115
 Bremer, Hans, nämnd omkr. 1650 62
 Brenner, S. Otto, dir., genealog 206
 Brieservall, Jacob, nämnd omkr. 1650 62
 Bring, Christopher Lauridsen 12
 — Ebbe, kyrkoh. i Bosjökloster 10, 15—18, 20
 — Ebbe G., biskop 193
 — Enert Madsen, rådman i Landskrona 10, 11, 13, 14
 — Gabriel, baccalaureus i Kphn 12
 — Helge, norsk hövitsman omkr. 1190 10—12
 — Jon, norsk hövitsman omkr. 1190 10, 11
 — Jöns, kyrkoh. 20
 — Jöns el. Jens Enertsen, kyrkoh. 14, 15
 — Karne Enertsdtr, g. m. Rasmus Nilsson 14
 — Margarete, g. m. Enert Bring 14
 — Mathias, handl. i Landskrona 10—12
 — Peder 12
 — Sissela Svendsdtr, f. Winslow 15
 — Sven, se Lagerbring
 Brink, Ida, »mamsell» i Lund, 1870-talet 89
 Brita Mänsdtr, g. Fanberg 109
 Broomé, Bertil, krigsarkivarie 108
 — Eva M. 88
 — Christina Apollonia, f. Schönbeck 88
 — Gustaf, prof. 88
 — Gustaf, prost 88
 Bruncrona, Nils Abraham, överste, överlotsdir. 234
 Brunnström, bagare i Norrköping 125
 Brunou, släkt 235
 Brunow, ätt 235
 Brusenhagen, Johan 62, 65
 Brynjulf Bengtsson, se Bengt Hafri-
 sons ätt
 Bråkenhielm, Augusta Elisabeth, f. Nordenskjöld 99
 — Dagmar Sofia Otilia, g. Scholan-
 der 99
 — Pehr Claes, provinsialläkare 99
 — Per Johan, landshöv. 93
 Bröms, Olof, hauptman i Väster-
 götland hos M. G. De la Gardie 74
 Burislaw, furste av Rügen 216
 Burman, släkt 237
 — Abraham Abrahamsson, prost 109
 Burman, Fale, lektor 116
 Bång, Abraham, lektor i Härnösand 110
 Bååt, Seved, frih., riksskattmästare 56, 57
 Böhmer, Justus Henning, prof. i Halle 23
 Börje Persson, se Papegoja
 Böttiger, L. F. Carl Wilhelm, prof., skald 174
 Campbell, Hugh, köpman 236
 Carlander, Axel C., grosshandl., donator 234
 Carlson, Fredrik F., prof., statsråd 175
 Carlsson, Sten, prof. 108
 Cassel, K. Gustav, prof., national-
 ekonom 230
 Casström, Samuel Niclas, kommerseråd 81
 Cecilia, kungadtr 207
 — Bengtsdtr, se Vingad pil
 — Elofsdtr, se Vingad pil
 — Filipisdtr, se Folkungäättens oäkta gren
 Cederström, släktarkiv 242
 — C. Hjalmar, ingenjör, sjukhus-
 konstruktör 243
 Celsius, Anders, prof., astronom 111
 — Olof (adl. von Celse), biskop 151
 Christen Olufsen Calundanus, kyrkoh. i Bosjökloster 10, 17
 Claréus, Axel Theodor, brukspatron 242
 Clason, I. Gustaf, prof., byggnadsråd, arkitekt 233
 Claus Mortensen, dansk reformator, predikant i Malmö 241
 Clerferfelt (?), Hermannus, omkr. 1650 62
 Clewberg, Christopher, prof., kyrkoh. 119
 Contarini, Lodovico, Venedigs delegat i Münster 189
 Cornell, J. Henrik, prof. 218
 Cowley, Henry Richard Charles Wellesley, 1:e earl C., engelsk ambassadör i Paris 236
 Crona, Fr. Aug., glasbruksägare 242
 Cronberg, Börje (före adl. Buræus), räntmästare 58, 68
 Cruus, se Krus
 Curman, J. Sigurd, prof., riksantik-
 varie 2, 243—245
 Cöster, Mikael Andreas, fabrikör, borgm. 237

- Dahl, Christopher, prof. i grekiska, skald 154
- Dahlbergh, Erik, greve, fältmarskalk, k. råd, generalguvernör 233
- d'Ailly, G. Adolf H., byråchef, zoolog 90
- Dalin, Olof von, hovkansler, förf. 32, 35, 134, 142
- d'Angotte, se Angotte
- Daniel Mattsson, anställd hos Conrad Quensel 51
- Darwin, Charles Robert, engelsk naturforskare 240
- de Berg, Fredrique 89
- De Geer, Gerard, frih., prof., geolog 240
- De la Gardie, Axel Julius, greve, riksråd, generalguvernör 63
- Beata, grev., g. m. Lennart Torstenson 59
- Jakob, greve, riksmarsk, fältmarskalk 47—49, 51—65, 67, 69—71, 73
- Jakob Casimir, greve, general, riksråd 50, 61
- Magnus Gabriel, greve, rikskansler, riksdrots 49, 55—59, 63—74
- Maria Euphrosine, pfalzgrevinna 66, 69, 70
- Maria Sophia, grev., g. Oxenstierna 55, 61, 71
- Pontus, frih., generalfältherre, riksråd 67
- Pontus Fredrik, greve, riksråd, president 63, 66
- Dillberg, Fridrique, fru, socialt verksam, Halmstad 235
- J. P., stadsfullm:s förste ordf. i Halmstad 235
- Djäkn, Peder, hövitsman på Åbo slott 236
- Dollmet, nämnd omkr. 1650 62
- Domö, J. Fritiof Gustafson, godsägare, statsråd 231
- Drake, släktarkiv 242
- Düben, Emerentia von, kammarfröken 43, 44
- Duecleur, stallmästare hos Jakob De la Gardie 51
- Dymbodius, hovpredikant 54
- Düring, Catharina Margaretha von, grev., f. Bonde 43—45
- Johan Christopher von, greve, fältmarskalk 45
- Döbeln, Johan Jakob von (före adl. Döbelius), med. prof. 39
- Ebbe Simonsson, tackelskrivare vid amiralitetet 55
- Edelin, Paulus, herrnhutare 113
- Edén, Nils, prof., statsminister 231
- Edler, Johan, d. y., bonde, kyrkoinredare, snickare 234
- Johan, d. ä., träsnidare 237
- Egerström, O., kamrer 129
- Ehnmark, Erland, prof., religionshistoriker 238
- Ehrenhoff, ätt 242
- Ehrenpreus, Carl Didrik, greve, president, univ:kansler 112
- Ehrensträhle, David (före adl. Nehrman), prof. i juridik 21—25, 27, 28, 31, 32, 37—40
- Ekaätten 209
- Ekeberg, Anders Gustaf, laborator i kemi 239
- Ekholm, Erik, publicist 130, 131, 137, 138, 142
- Eklund, Johan A., biskop, psalmförf. 159
- Ekström, Carl Magnus, köpman, källarmästare 97
- Carolina Amalia, g. Wickman 103
- Charlotta Gustafva Henrietta, g. Janssen 97
- Margareta Christina, änkefru, Uppsala 83
- Sara Margareta, f. Schiller 97
- Elin i Gipsås, se sparre över stjärna 7
- Elisabet, hertiginna av Sachsen-Lauenburg, g. m. hertig Valdemar av Sönderjylland 212
- Ellsén, släkt 98
- Amanda Malvina Emerentia, f. Bedoire 98
- Andreas Albrekt, major 98
- Fredrik, lantmästare 98
- Ida, skådespelerska, f. Johannesen 98
- Elof, bror till Birger jarl 209, 210
- (Olof) Bengtsson, se Vingad pil
- Elworth, Hjalmar, överdirektör 190
- Enderlein, beridare hos Jakob De la Gardie 51
- Enert Jenssen, Landskrona 13
- Engelholm, Caleb, guldsmed, Kristianstad 238
- Engellau, fru 93
- Engelmark, Daniel, kyrkoh. i Jokkmokk 81
- Engeström, Johan, prof., biskop 40
- Erici, Einar, fil. dr, med. lic. 234
- Ericson, John Ph., frih., landshövding 180
- Nils, frih., överste, kanal- och järnvägsbyggare 164, 165, 168, 176, 177, 180
- V. Wilhelmina, grevinna, f. von Schwerin 165

- Ericsson, Aaby, major, Gåvetorp 244
 — Carolina, g. Odhner 164—166, 177
 — John, uppfinnare 164, 165, 170, 177, 181, 187—192
 — Olof, gruvfogde 164
 — Sophia, f. Yngström 164, 165, 167
- Erik den helige, konung 207
 —, hertig av Sachsen-Lauenburg 212
 — kungason, ärkedjäkne i Uppsala 4
 — Bengtsson, se sparre över stjärna
 — Birgersson, Birger jarls son 212
 — Birgersson, se Lilliehöök
 — Eriksson »läspe och halte», konung 211—216
 — Hansson, bokhållare hos M. G. De la Gardie 70, 71
 — Henriksson, se Lilliebielke
 — Klipping el. Glipping, dansk konung 4, 214
- Erikska ätten 207
- Erland Pedersson (Törnros), bokhållare i k. kamraren 67—69
- Erman Weste, student, Sven Lagerbrings informator 19
- Eskil (Magnusson), lagman 208
- Estenberg, Carl (?), hovrättsråd 118
 — Olof, kansliråd 20
- Fabricius, Johannes, lybsk läkare 63
- Falck, ätt 235
 — Anders, rektor i Skara 240
 — Johan Peter, prof. i S:t Petersburg 240
 — Petter, mantalskommissarie 235
- Falkenberg, Conrad (von), riksråd 59
 — Dietrich von, överste 47
- Fanberg, Brita Månsdtr 109
 — Hans Hemmingsson, soldat 109
- Fargalt, ätt 209
- Faxe, Vilhelm, biskop 151, 160
- Feilitzen, Olof von, fil. dr, förste bibliotekarie 108
- Fersen, Carl Reinhold von, greve, överhovjägmästare 30, 31, 36
 — Eleonora Margareta von, grevina, f. Wachtmeister 32
 — Fredrik Axel von, greve, fältmarskalk, riksråd 30, 31
 — Hans von, greve, generallöjtn., hovrättspresident 30—32, 37
- Finstaätten 209
 (—) Birgitta Birgersdtr, den heliga 236, 238
- Fischerström, Johan, förf. 219
- Fleming, Magnus, väpnare 210
- Flygare, Johan(nes), assistent vid Ostind. komp. i Gbg 111
- Fogelqvist, Torsten, fil. dr, skriftställare 159
- Folke den tjocke 207, 208, 212
- Folkungaätten 207, 208, 211, 212
- Folkungaättens oäkta gren 209
 (—) Cecilia Filipsdtr 210
- Forbus, Arvid, frih., general, riksråd 57—59
- Forsell, Hans L., statsråd, president i Kammarkoll. 195, 219
- Forskål, Peter, forskningsresande 219
- Forssner, J. Hjalmar, prof., överläkare 101, 106
- Fransén, Johan, kyrkoh. i Laholm 159
- Franzén, Frans Michael, biskop, skald 155
- Fredholm, Gerda Paulina, g. Herlitz 231
- Fredrik I, konung 35, 36, 46, 218
- Fredriksson, Karl Hj. (sign. »Nordens Karlsson»), journalist 218
- Fries, Elias M., prof. i botanik 82, 83, 168
 — K. Robert E., prof. i botanik 239
- Friesen, Carl S. von, rektor, statsråd 218
 — Sixten G. von, rektor, politiker 218
- Fryxell, Abraham, sidenfabrikör 119
 — Anders, kontraktsprost, prof., historiker 228
 — Fredrik, kamrerare, släktforskare 242
 — Sven, kyrkoh. 119
- Frölich, Carl Gustaf, greve, general, president 237
- Frössviksätten 209
- Furuskog, K. Jalmar, fil. dr, pedagog, nykterhetsman 218
- Fähræus, Olof I., statsråd, landshövd. 240
- Fånöätten 209
- Fägerskiöld, Carl, frih., byrådir. 108
- Färila, ätter 209
- Gabrielsson, Assar Th. N., industriman 218
- Gahn, Märtha, textilkonstnär 241
- Gasslander, S. Olle V., docent, historiker 218
- Geete, Erik (före adl. Tranevardus), v. hovrättspresident 73
 — Katarina, g. Svinhufvud af Qvalstad 73
- Geijer, J. U. Agnes, g. Hamilton 167

- Geijer, Erik Gustaf, prof., skald 155, 161, 169, 175, 218, 228
- Gellée, Claude, kallad Lorrain, fransk målare 189
- Gerhard II, greve av Holstein 212, 214, 215
- Gerine, venezianare, 1600-tal, på besök i Sverige 189
- Gillingstam, Hans, fil. dr, red. 108, 217, 218
- Gilljam, Gustaf F., statsråd, univ.-kansler 218
- Gissler, Nils, läkare 111
- Gjörwell, Carl Christoffer, publicist 20, 22, 24, 219
- Gleichen, av, ätt 215, 216
- Glysing, ätt 209
- Gnosspelius, Wilhelm Th., kompositör 89
- Goldsmid, Basilius, stenhuggare, Malmö 241
- Goldstein, Johan Arndt von, general 60
- Gorm den gamle 206, 208
- Gottlund, Carl Axel, lektor vid Hfors univ., förf. 84
- Gradin, Arvid, herrnhutisk präst 113
- Grafström, Frithiof, kyrkoh., överhovpred., ordensbiskop, skald 219
- Grefwe, Amund Nilsson, boktryckare 243
- Gren, ätt 209
- Grey, William, engelsk ambassadsekr. 236
- Grill, Erik, fil. dr, huvudred. 217
- Grip, ätt 209
- Grubbe, Elsa, g. m. Jochum Beck 17
- Grundtvig, Nicolai Fredrik Severin, dansk präst, psalmdiktare 174
- Gundling, Nicolaus Hieronymus, prof. i Halle 23
- Gustafsson, Gustaf, riksdagsman 236
- Lars Erik, riksdagsman, kommunalpolitiker, Halmstad 236
- Gustav I, konung 206, 218
- II Adolf, konung 49, 50, 218, 236
- III, konung 147, 218
- IV Adolf, konung 234
- Gustrin, Emil F., rektor, kansliråd i Eckl.-dep. 218
- Gyllenberg, Carl, greve, kanslipresident, univ:kansler 27, 31, 40, 236
- Henning A., greve, riksråd 236
- Gyllenkrok, Thure Gabriel, frih., major, godsägare 234
- Gyllenstierna, Erik, frih., riksråd, generalguvernör 56
- Günther IX, greve av Schwarzenburg 212, 214
- Götling, Johan A., dialekt- o. folkminnesforskare 218
- Haake, Jacob, omkr. 1650 62
- Hägberg, Carolina Fredrika, g. Læstadius 87
- Hagdahl, Charles Emil, läkare, godsägare, gastronom 219
- Hagen, Ellen H. L.; f. Wadström, verksam inom kvinnorörelsen, politiker 219
- Arnold van der, handl., skeppsredare 62
- Johan (Jan) van der, handl., skeppsredare 62
- Hagström, Johan Otto, läkare 110, 111, 139
- Hahr, August, prof., konsthistoriker 218
- Halenius, Engelbert, biskop 116, 141
- Hallberg, Johan, hovfotograf, Halmstad 236
- Halldin (Haldin), Andreas (Anders), fajansfabriksmästare 237, 238
- Hallengren, Carl, operasångare 88
- Hallfrid, kvinnonamn på runsten i Vänge, Uppl. 234
- Hallgren, Anders E., handl., Gbg 97, 99
- Maria H., f. Janssen 97, 99
- Rissie, g. Bedoire 104
- Hama, se Ama
- Hamilton, Adolf L., greve, landsh. 167
- J. U. Agnes, grevinna, f. Geijer 167
- Hammar, Halmstadssläkt 235
- Anders Jöransson, kommerseråd 235
- Erik, se Hammer
- Johan Magnus, lantbrukare, köpman 235
- Jöran Magnus, köpman 235
- Hammarbergh, Gustaf, överjägmästare, inspektor o arrendator 16
- Hammer (Hammar), Erik, anställd hos Jakob De la Gardie 55, 65
- Hammerich, Martin Johannes, dansk skolman, förf., prof. 174
- Hammerstaätten 209
- Hans Olufsson, kämnär på Norrmalm 64
- Hanson, Joseph S., sv.-amerikansk fotograf 242

- Hartman, Carl Johan, provinsial-läkare, förf., botanist 83, 84
 Hartmann, Johan Peter Emilius, dansk kompositör 89
 Hasselgren, Erik Månsson, sekr. 71, 72
 Hauswloff (Hauswloff), von, ätt 104
 — Maria Lovisa Magdalena von, f. Horn af Rantzien 91
 — Henric Olivier von, postmästare 91
 — Hilda von, g. Aspelin 91—95, 98, 103
 — Justus Olivier von, kammarherre 91
 — Sophia von, f. Bengtson 91
 Hazelius, Artur I., museiman 233
 — Gustaf A., löjtn. 233
 — Johan August, generalmajor, skriftställare 233
 Heckscher, Eli F., professor 2
 Hedberg, C. A. Erik, konstnär 235
 Hedenblad, Ivar E., director musices, tonsättare 90
 Hedenius, Per, prof. i patologi 240
 Hederstierna, Carl F. W., överståth. 104
 Hedtoft, Hans, dansk statsminister 230
 Helena, hertiginna av Sachsen-Lauenburg, g. 1) m. greve Günther IX av Schwarzburg, 2) m. greve Adolf VI av Holstein 212, 214
 Helga Bengtsdtr, se Vingad pil
 Heller, Frank, se Serner
 Hellman, Anders Fredrik, guldsmed 243
 Helmold III, greve av Schwerin 215
 Helvig, drottning 213, 214
 Hemberg, Eugen P. A., länsjäg-mästare, förf. 238
 Henrik I, furste av Anhalt 215
 — furste av Werle 213, 215
 — Borwin II, hertig av Mecklenburg 213, 216
 — Jönsson, se Lilliebielke
 — Nilsson Svenske, se Lilliebielke
 Herdin, Karl Wilhelm, rådmän, förf. 242
 Herlitz, släkt 229
 — Gerda Paulina, g. Fredholm 231
 — Karl G., advokat, försäkringsman 231, 232
 — Nils, prof. i statsrätt, politiker 228—232
 Hesselberg, Peter, boktryckare 116, 117, 121, 139
 Hierta, Elin Bengtsdtr, g. m. Henrik Jönsson Lilliebielke 9
 Hildebrand, Bengt O. H., prof., personhistoriker 217, 219
 — Hans O. H., riksantikvarie 234
 Hildeen, finländsk släkt 235
 Hielm, Nils Turesson, generalmajor 244
 Hiorter, Olof P., observator, astronom 111
 Hirsch, Axel, rentier, donator 1—3
 — Isaac D., byggentreprenör, fastighetsägare 2
 — Oscar, ingenjör, industriidkare, filantrop 2
 Hising, Mikael, grosshandl., bruksägare 112
 Hjelm, Fanny E. W., konstnär 91, 94, 100, 102—104
 Hjortberg, Andriette Christine, g. Aspelin 89, 97
 — Christina, f. Bagge 97
 Hjorthorn, ätt 209
 Hjärke, Harald G., prof. 229—232
 Holberg, Ludvig, baron, norsk-dansk förf. 146
 Hollsten, Jonas, kyrkoh., LVA 111
 Holm, Nils F., förste arkivarie 108
 Holmberg, Arne, överbibliotekarie 241
 — Petrus, herrnhutare 113
 Holmberger, Petrus, rektor, entomolog 140
 Holmén, Bengt, bokhandl., förf. 117, 121, 126, 127, 137
 Holmström, Eric, länsman i Lycksele 85
 Horn, Gustaf, greve, riksmarsk 57
 — af Rantzien, Maria Lovisa Magdalena, g. von Hauswloff 91
 Hult, Hans Ferdinand, rektor vid h. a. l. i Halmstad 236
 Hultgren, Anders, tapetmålare 241
 Hultkvist, Gustaf, med. dr, andre stadsläkare 104
 Hunerjeger, sekr. hos Jakob De la Gardie 48
 Huss, släkt 237
 Hvide, dansk ätt 214
 (—) Benedikta Ebbesdtr, drottning 214
 Hybbinette, O. Samuel (Sam), överläkare, prof., sångare 106
 Hägerstierna, Claude (före adl. Rocquette), hovskräddare, köpman 62
 Hägerström, Axel A. Th., prof. i praktisk filosofi 238
 Högbom, Arvid G., prof. i mineralogi o. geologi 240
 Högström, Pehr, kyrkoh., lappmissionär 111

- Höjer, Torgny, professor 108
 Hökeflycht, Tuve Tuveesson, major 227
 Höpken, Anders Johan von, kansli-president 36
 Hörlin, Agnes, f. Nilsson Dag 104
 — A. Hugo, överlärare vid Tekn. skolan 104
 Höökenberg, Knut Erik Vänne, löjtn. 245
- Ignell, Nils, komminister, reformteolog 181
 Ihre, hustru, Uppsala 79
 — Johan, prof. skytteanus 39
 Indebetou, C. D. Govert, bankman, personhistoriker 2
 Ingeborg, sv. furstinna, g. m. hertig Johan I av Sachsen-Lauenburg 212—214
 — i Gipsås, se Lilliehöök
 — Elofsdtr, se Vingad pil
 — Eriksdtr, kungadtr, g. m. Birger jarl 211, 213
 — Eriksdtr, se Lilliehöök
 — Valdemarsdtr, kungadtr, g. m. greve Gerhard II av Holstein 212
 Ingolf Botvedsson, byggningskrivare på Sthlms slott 65
 Ingrid Magnusdtr, se Lejonbalk
 Irmgard, lantgrevinna av Thüringen 215
- Jacobson, C. Gustaf E., lektor 231
 Jakob Erlandsson, dansk ärkebiskop 214, 216
 Janssen, släkt 97
 — Anna Elisabeth, g. Scholander 94—107
 — Axel F., köpman o exportagent i Hamburg 97, 99
 — Charlotta, f. Ekström 97
 — Lorens Fredrik, grosshandl 95—97
 — Maria Helena Amalia, g. Hallgren 97, 99
 — Otto L., konstnär, München 97, 99
 — Sara Charlotte 97
 Jansson, O. F., plåtslagarmästare, Halmstad 236
 — E. Valter, prof. i sv. språket 220
 Jaromar II av Rügen, furste 213, 214, 216
 Jens Enertsen, borgmästare i Landskrona 13
 Jesche, Jöran 65
 Joen Jonsson Kannenberg, tenngjutare i Jönköping 242
- Johan III, konung 48
 —, hertig av Mecklenburg 216
 — I, hertig av Sachsen-Lauenburg 212
 — Kasimir, hertig, pfalzgreve 181
 — Michelsson, nämnd 1651 67
 — Sverkersson, kungason 207
 Johannes Matthiae Gothus, biskop 225
 Johannesen, Ida, skådespelerska, g. Ellsén 98
 Johansson, Anders, smedsmästare, Halmstad 236
 — J. Axel (»Koftan»), chefred. 2
 Johlin, Johan C., skådespelare, förf. 174
 Johnstone, von, fru 93
 Jon Björnsson, i Vägatorp 7
 Jonas Olai, jämtl. kyrkmålare 237
 — Petri, biskop i Linköping 224
 Jordan, Christian, trumpetare 64
 Josephson, J. Axel, director musices, tonsättare 178
 Jost Hansen, byfogde i Landskrona 13
 Jutta av Thüringen, g. m. greve Poppo av Henneberg 215
 Jöns Henriksson, se Lilliebielke
 Jöran Svensson, bagare 56
- Kagg, Lars, greve, riksråd, riksmarsk 243
 Kannenberg, se Joen Jonsson
 Karl X Gustav, konung 50, 226
 — XII, konung 191, 192
 — XIV Johan, konung, 42, 43, 236
 — XV, konung, 190, 236
 — greve av Flandern 207, 208
 — den döve, jarl 208
 — den store, kejsare 206
 — Filip, hertig 49
 — Ingeborgsson, se Lejonbalk
 — Sverkersson, konung 207
 — Ulfsson (lejon), riksråd 209
 Karlfeldt, Erik Axel, skald, sekr. i SA 171, 182, 183
 Karlson, Karl Fredrik, lektor, Karlstad 244
 Kart, ätt 242
 Katarina, sv. kungadtr, pfalzgrevinna 50
 — g. m. furst Sigfrid av Anhalt 213—216
 — Birgersdtr, sv. kungadtr 4
 — Stenbock, drottning 49
 — Sunesdtr, drottning, g. m. Erik läse o. halte 214
 Kelson, Kilian, guldsmed 238
 Kexél, Olof, förf. 133, 143

- Kingo, Thomas Hansen, dansk biskop, psalmdiktare 153
- Kiöping, Nils Mattsson, reseskildrare 240
- Kjellberg, Knut E. O., prof. i anatomi, folkbildare 103
- Kjersti Fransdtr, g. Raaf 19
- Kleen, Peter, guldsmed, Ystad 238
- Klinthea, Abela Olufsdtr, g. m. Ebbe Bring 10, 17, 18
- Klopstock, Friedrich Gottlieb, tysk skald 161
- Knud den helige, dansk konung 207, 208
- Eriksson, konung 207, 208
- lavard, dansk hertig 207
- Knös, Alida Maria, f. Olbers 169
- Anders, domprost, prof. 175, 176
- Andreas, domprost 134, 143, 163, 175
- Carl Johan, domprost 175
- Emma H. C., g. Odhner 176, 178, 181, 187—189, 191
- Gabriella, f. Schönherr 175, 187
- Thekla L. A., förf. 169, 174
- Kohl, borgmästare i Riga 57
- Kovalevsky, Sonja, prof., förf. 240
- Krabbe, ätt 242
- Kristina, drottning, g. m. konung Karl Sverkersson 216
- (av Holstein), drottning 49
- drottning 58, 225, 226
- g. m. hertig Henrik Borwin II av Mecklenburg 213, 214, 216
- Kristofer I, dansk konung 214
- Krogh, Georg A. (?), norsk skriftställare 174
- Kromnow, Åke, riksarkivarie 108
- Kronberg, Ellen, f. Scholander 95, 98
- J. Julius F., prof., konstnär 95, 98
- Krus, Jesper Mattsson, fältmarskalk, riksskattmästare 237
- Kruse, släkt 233
- Kullin, Julius, lektor, Gbg 135
- Kurck (Korke), Nils, riddare 210
- Kyren, van, ätt 209
- Kähre, Gudmund, kanslist, brandordninspektör 241
- Læstadius, Brita Katarina, f. Alstadius 87
- Carl, bergsfogde 84
- Carl Eric, komminister 80
- Carolina Fredrika, f. Hagberg 87
- Lars Levi, kyrkoh., väckelsepred., botanist 76—87
- Petrus, kyrkoh., lappmissionär, förf. 76—78, 83, 85—87
- Læstadius, Ragnar, länsman 79
- Lager, Birgitta, fil. dr, red. 108
- Lagerbring, Carl, greve, statsråd 11
- Sven (före adl. Bring), prof.
- Lagerlöf, Nils, prof., superintendent 39
- Lagerström, Magnus, köpman, översättare 136
- Lange, Johan Georg, boktryckare 116, 121
- Langlet, I. Alexander (Alex), konstnär, lärare vid Chalmers 243
- Emil V., arkitekt 243
- C. Mathilda U. C., f. Söderén, förf. 243
- Valdemar G., skriftställare 243
- Lars Paulsson, bosatt på Norrmalm omkr. 1650 64
- Larsson, Carl O., konstnär 244
- Yngve, fil. dr, politiker 218
- Laurentius Nicolai Norvegus (»Klosterlasse»), jesuit 238
- Leche, J. Wilhelm E. G., prof. i zoologi 240
- Leibniz, Gottfried Wilhelm von, frih., tysk filosof o. matematiker 240
- Leijonhielm, ätt 43
- Leijonhufvud, ätt 64, 222
- Leijonmarck, ätt 235
- Lejon, ätt, se Bengt Hafriidssons ätt
- vapen 209, 222
- Lejonansikte, ätt 209, 222
- Lejonbalk, ätt 209
- (—) Ingrid Magnusdtr, g. m. Bengt Boberg 210
- (—) Karl Ingeborgsson, lagman 211
- (—) Magnus Karlsson, lagman 210, 211
- Lejonlilja, se Magnus Marinassons ätt
- lejonörn, vapen 222
- Lekander, Axel, kansliråd, genealogisk samlare 242
- Levertin, Alfred Philip, doc., läkare 95
- Louise Amalia, f. Valentin 95
- Lidén, Johan Henrik, prof., lärdoms-historiker 124
- Lie, Amanda C., f. Afzelius 173
- L. Johannes, norsk överläkare 173
- lilja, vapen 222
- Lillie, Axel, greve, fältmarskalk, riksråd, generalguvernör 56
- (Lilliebielke), Erik Henriksson 7
- Henrik Jönsson, till Stora Djupsås 9
- (—) Henrik Nilsson Svenske 6—9
- (—) Jöns Henriksson 6, 9
- Lilliecrona, ätt 74
- Lilliehöök, ätt 74

- (Lilliehöök) Erik Birgersson 7—9
 (—) Ingeborg Eriksdtr, g. m. Henrik Svenske (Lilliebielke) 7—9
 Lilliesköld, Carolina C., g. Schlyter 190
 Lilonius, Andreas, komminister 233
 Lindahl, Salla, g. Welander 93, 95
 Lindegren, August (Agi), slottsarkitekt 95
 Lindelius, Samuel, byfogde i Ronneby 233
 Lindh, August, komminister, juvenal 103, 106
 Lindholm, Lars, fil. kand., red. 219
 Lindöätten 209
 Linné, Carl von (före adl. Linnæus), prof. 78, 82, 111, 219, 227, 238, 239
 Ljung, Sven, fil. dr 223
 Ljunggren, Gustaf H. J., prof., univ.-rektor 174, 187, 191
 Londicer, Ernst Johan, hovmusiker 122
 Lorrain, Claude, se Gellée
 Lovisa, drottning 89
 Ludewig, Joh. Peter de, prof. i Halle 23
 Luitgard, grevinna av Holstein, g. m. furst Albrekt av Anhalt 213—215
 Lundberg, Pehr, handl., Uppsala 243
 Lydik Andersson, befallningsman 71
 Lysander, Albert Th., prof. i romersk värtalighet o poesi 174, 191
 Läma, ätt 209
 Löfling, Pehr, botanist 110, 111, 238
 Löwenhielm, ätt 242
 Magnino, Magni Petersson, konstnär, fotograf 234
 Magnus, jarl på Orkney 222
 — Birgersson, sv. kungason 4
 — Eriksson, konung 222, 236
 — Karlsson, se Lejonbalk
 — Knutsson, se Aspenäsätten
 — Iadulås, konung 213, 214
 — lagaböter, norsk konung 222
 — Marinassons ätt 209
 — minnesköld 208
 Magnusson, Arni, isländsk handskriftssamlare 22
 Malmström, Bernhard Elis, prof. i estetik, skald 168
 — Carl Gustaf, prof., statsråd 193
 Malstaätten 209
 Margareta, mor till furst Jaromar II av Rügen 214, 216
 —, dansk furstinna, g. m. danske stormannen Stig Tokesen Hvide 216
 —, hertiginna av Sönderjylland, g. m. greve Helmold III av Schwerin 215
 Maria Eleonora, drottning 58
 — Euphrosine, pfalzgrevinna, g. De la Gardie 66, 69, 70
 Mariet, se Märta
 Marklin, Gabriel, adjunkt vid Vet.-soc. 78, 84
 Marsvin, Helle († 1637) 16
 Mats Jonsson i Sölvarp, härads-hövding 7—9
 Matthias Simonsson, fogde hos Jakob De la Gardie 59
 Matton, Ida E., skulptris 235
 Mauritz Tomasson, handskrivare hos Conrad Quensel 50
 Mazarin, Jules, kardinal, fransk statsman 225
 Mechtild, grevinna av Holstein, g. 1) m. konung Abel av Danmark, b) m. Birger jarl 215
 Meijer, Gerhard, styckgjutare, Uppsala 112
 — Sture, konstnär 244
 Messenius, Arnold Johan, rikshistoriograf 225, 226
 — Johannes, prof., historiker 222, 225
 Meurk, Amalia Christina, g. Silfver-svärd 93, 95
 Modéer, K. Ivar, prof. 220
 Molin, Adrian L., fil. dr., publicist 234
 Moltke, ätt 209
 Monaldesco, Gian Rinaldo, markis, italiensk politiker 226
 Monrad, Marcus Jacob, norsk prof. i filosofi 174
 Montgomery, Malla S., g. Silfverstolpe 169
 Munck, Petrus, prof., biskop 134, 143
 Murray, Johan Andreas, med. dr., prof. i Göttingen 238
 Märten Jönsson, befallningsman 55
 Märta, drottning, g. m. Birger Magnusson 4
 Märta (Mariet) Bengtsdtr, se Vitte-nesläkten
 Möller, Pontus, riddarhusgenealog 108
 Natt och Dag, ätt 209, 222
 Neander, Gustaf V., överläkare, hem-bygdsforskare 242
 Nehrman, David, se Ehrenstråhle
 Nelson, Helge M. O., prof. i geografi 244
 Nensén, Pehr, kyrkoh. i Sthlm 113
 Nial Thorgeirsson, islänning 222
 Nicander, Karl August, skald 244

- Nicolaus Hermanni, biskop 222-
 Niels av Århus, helgon 222
 Nils Joensson, borgm. i Torshälla 243
 — Nilsson, borgm. i Sthlm 1650-225,
 226
 Njál, se Nial
 Norberg, Elsa, docent 218
 Nordén, G. Arthur, fil. dr, arkeolog
 234
 Nordencrantz, Anders (före adl.
 Bachmannson), politiker, national-
 ekonom 127
 Nordenflycht, Hedvig Charlotta,
 förf., g. Fabricius 219
 Nordenskjöld, Augusta Elisabet, g.
 Bråkenhielm 99
 Nordenson, Harald, fil. dr, industri-
 man, politiker 230
 Nordenstråle, Olof (före adl. Norde-
 man), riksråd, univ.kansler 40
 Nordenström, Magnus, kyrkoh. 111
 Nordin, Carl Gustaf, biskop, histori-
 ker 242
 Nordmarck, Zacharias, prof. i fysik
 81, 82, 239
 Norre, Sven Persson, gårdsfogde 66
 Nyblaus, Johanna, f. Tauson 89
 Nyblom, Carl Rupert, prof. 178
 Nybom, Johan, skald 174
 Nygren, Anders T. S., prof., biskop
 238
 Nylén, släkt 242
 Nyrén, Carl, lektor, förf. 114, 115,
 140
 Nyström, Axel F., hovintendent 95
 — Carin, g. Scholander 95
 Nützel, Johan, guldsmed 238
- Odelberg, Wilhelm, överbibliotekarie
 108
 Odhelius, Johan Lorentz, med. dr,
 överläkare 139
 Odhner, Carolina, f. Ericsson 164—
 166, 177
 — Clas, prost i Medelplana 163—
 166
 — Clas Teodor, prof., riksarkivarie
 162—197
 — Emanuel (Manne), fil. dr, väc-
 kelsepredikant 164—171, 175
 — Emma H. C., f. Knös 176, 178,
 181, 187, 188, 191
 — Gabriella C., g. Söderqvist 164,
 174
 — Ingeborg M., f. Thorsén 165
 — Jonas, prost i Lyrestad 163, 176
 — A. Mathilda 164
 — I. Wilhelmina (Mina) 164, 167—
 169, 172, 183
 — Per H., prost i Horn 163
- Odhner, Sophie C. M., g. Trotzig
 164, 177
 Oelreich, Niklas von, prof., censor
 librorum, president 20, 30, 31, 39
 Ohlon, Sven J. E., läroverksrektor
 218
 Olaus Erici, jämtländsk kyrkmålare
 237
 — Petri, reformator 222
 Olav Engelbriktsson, norsk ärkebis-
 kop 222
 — Haraldsson, den helige, norsk ko-
 nung 222
 — Tryggvasson, norsk konung 222
 Olbers, Alida Maria, g. Knös 169
 Oldberg, släkt 237
 — Anders, brukspredikant 111
 Olde, Emanuel M., prof. 186
 Ollonberg, Tore Olofsson, hauptman
 på Läckö, häradsh. 69
 Olof Eriksson, bokhållare 62, 63, 65
 — Jonsson, borgm. i Jönköping 242
 — Olofsson, nämnd 1638 50
 — Sigfridsson, gästgivare, Uppsala
 243
 Oluf Christensen Klintensis, kyrkoh.
 i Bosjökloster 10, 17
 Oriot (Orion), Cuny (Cunius),
 fransk köpman 62
 Orre (Orrelius, Orelius), Hemming,
 (?) soldat, underköpman i holl.
 tjänst 109, 110
 Orrelius, Anna Chatarina, f. Pihl 122,
 125
 — Magnus, skriftställare 109—146
 Oscar I, konung 173—175
 Oscar II, konung 190
 Otterbjörk, Roland, fil. lic. 220
 Oxenstierna, ätt 209
 — släktarkiv 242
 — Axel, greve, rikskansler 58, 183,
 184, 225
 — Gustav, greve, guvernör, riksråd
 58
- Palbitzki, Mathias, frih., diplomat
 189
 Palm, stallmästare hos M. G. De la
 Gardie vid Höjentorp 75
 Palm skiöld, Elias (före adl. Runell),
 arkivsekr., samlare 242
 — Erik Larsson (före adl. Runell),
 arkivsekr. 242
 Palmstierna, Erik K., frih., statsråd 2
 — N. A. Hjalmar, frih., generalma-
 jor, statsråd, landsh. 101
 Papegoja, Börje Persson, befallnings-
 man 9
 Papke, Carl, biskop 33, 37—39

- Paulsson, Georg, journalist (sign. »Den blyge») 237
 Peder, se Djäkn
 Per Andersson, se Appelman
 — Omätter, stalldräng 52
 — Berndtsson, kamrerare 64
 Peterson, Johannes Edvard, sjökap-
 ten 89
 — A. Mathilda, f. Aspelin 89, 97
 Petrus, furste av Rügen 216
 — biskopar i Roskilde 216
 Pettersson, Abraham, hovpredikant,
 kyrkoh. 131, 135
 — Abraham Z, teol dr, pastor pri-
 marius 160
 — Anders P., i Dahl, riksdagsman
 235
 Philip, apotekare 62
 Picolet, Cornelis, målare 55
 Pihl, Anna Chatarina, g. 1) Londi-
 cer, 2) Orrelius 122, 125
 Piper, C. Edvard V., greve, envoyé
 98
 Piskob, se Biskop
 Platen, Baltzar B. von, greve, riks-
 ståth., kanalbyggare 164
 Ploug, Parmo Carl, dansk förf. o.
 politiker 174
 Polus, Charlotta, g. Werdenhoff 165
 — Tomas, greve, statsråd o. kansli-
 råd 165
 Pontin, Magnus M. af, förste livme-
 dikus, skriftställ. 80, 82
 Poppo, greve av Henneberg 215
 Porse, ätt 209
 Posse, Fredrik Arvidsson, greve, ci-
 viling. 90
 Primeroos, Hans, handl. 62, 65
 Prytz, Sigrid, g. Ulmgren 93—95,
 98, 99
 Puke, ätt 209, 233
 — Johan, greve, generalamiral,
 statsråd 233
- Quennerstedt, August W., prof. i
 zoologi 240
 Quensel, släkt 47
 — Anna Jonsdtr, Conrad Q:s andra
 hustru 73, 74
 — Axel, kvartermästare 74, 75
 — Katarina, f. Geete el. Godhe 60,
 64, 73
 — Conrad, sekr. 47—75
 — Ebba Margareta 73
 — Jakob 73, 74
 — Jean, kapten 74
 — Maria Sofia 73
 — Wilhelm (Welam), proberare,
 bruksförvaltare, bergsfogde 47—
 49, 60, 61
 — Wilhelm Johan, sekr. hos M. G.
 De la Gardie, hovrättsassessor 71,
 73, 74
- Raaf, Frans, kyrkoh. i Espö 19
 — Kjersti Fransdtr 19
 — Per Nilsson, klockare 19
 Raam, Adolf Fredrik, handl., bok-
 tryckare 123
 Radhe, Sven, borgm. i Uppsala 88
 Ragnhild Ragvaldsdtr, g. m. Magnus
 Karlsson (Lejonbalk) 210
 Ralf, Einar C., dirigent, musikpeda-
 gog 106
 Rask, Jonas, notarie i räkningekam-
 maren 64
 Rasmus Nilsson, g. m. Karne Enerts-
 dtr Bring 14
 Reenstierna, Märta Helena (»Årsta-
 frun»), g. von Schnell 241
 Reftelius, Johannes, akademisekr.,
 prof. 39
 Rehnskiöld, Carl Gustaf, greve, fält-
 marskalk 226
 — Catharina, g. m. Per Appelman
 226
 — Gerdt Antoniison, regeringsråd i
 Pommern 226
 Rennerfelt, Bertel, bankdir. 108
 Retzius, M. Gustaf, prof., anatom,
 histolog 240
 Reusel (ius, Samuel?), inspektor vid
 Ulriksdal 117
 Ribbing, ätt 209
 — Agneta, grevinna, g. Kagg 243
 Richelieu, Armand Jean du Plessis
 de, hertig, kardinal 183, 184
 Rickebyätten 209
 Rijs, Jörgen, kammartjänare hos Ja-
 kob De la Gardie 51
 Rikissa Birgersdtr, g. 1) m. Håkon
 Håkonsson av Norge, 2) m. furst
 Henrik av Werle 213, 215
 Roos, ätt 209
 Roosval, Johnny A. E., prof. 244
 Rosenbielke, ätt 74
 Rosenhane, släktarkiv 242
 — Gustaf, frih., president 224
 — Johan, frih., hovrättsråd, riksråd
 224
 — Märta, g. Hökeflycht 224, 225,
 227
 — Schering, frih., överståth., riksråd
 224—226
 Rosenius, Carl Olof, ledare av väc-
 kelsereörelse 164, 170

- Rosensvärd, ätt 24
 Rossberg, Petter, kakelugnsmakare, Karlskrona 233
 Rothoff, lektor 115
 Rudbeckius, Jacob(us), rektor 244
 Rumbyätten 209
 Runeberg, Edvard F., nationalekon. skriftställ. 129
 Runge, Samuel, hovmästare hos Jakob De la Gardie 51
 Rutström, Anders Carl, kyrkoh. 113, 117—119, 122, 124, 126, 130—134, 137, 141
 — Carl Birger, medicinalråd 81
 Rydelius, Andreas, biskop 20, 21, 35
 Rydeman, Lamech, prost 237
 Rydén, Stig A., intendent, forskn. resande 238
 Rålamb, ätt 35, 120
 — Clas, frih., överståth., riksråd 64
 Rääf, Leonhard F., etnograf, samlare 242
 Rävellaätten 209
 Rönigk, Olof, lektor 134, 144
 Rörik Birgerssons ätt 209
 Rösio, Per Jönsson, folkbildare 234
- Sabell, kapten 1658 (= Carl el. Herman Sabel?) 69
 Sager, Josephine, f. Schönherr 181
 — Magnus, godsägare 181
 Sahlin, Mauritz R., generaldir., tf. överståth. 2
 Saloman, Geskel, konstnär 2
 Saltza, Carl Fredrik von, frih., kammarherre 43—46
 — Edvard Fredrik von, greve, överstekammarjunkare, förf. 42—46
 Sandell, Carolina (Lina) W., psalmdiktare, g. Berg 238
 Saxenberg, Eric, salpetersjudare 119
 Schartau, Henric, kontraktsprost 79, 80, 152
 Schildt, Johan Jacob, bokhandl. 121
 Schiller, Daniel, kapten 97
 — Margaretha, f. Bagge 97
 — Sara Margareta, g. Ekström 97
 Schlyter, Carl Johan, prof. i laghistoria 190, 191
 — Carolina C., f. Lilliesköld 190
 Schneider, J. S., tysk skolmästare i Norrköping 124
 Scholander, släkt 95
 — Anna, f. Appeltofft 95
 — Anna, g. Boberg 95
 — Carin, f. Nyström 95
 — Carl Theodor, distriktsläkare 94—96, 98, 99
 — Dagmar Sofia Ottilia, f. Bråkenhielm 99
- Scholander, Ellen, g. Kronberg 95, 98
 — Fredrik Wilhelm, prof., arkitekt 90, 95
 — Lars, med. dr, provinsialläk. 95
 — Sven, vissångare 90
 Schubert, F. W. von, prof. i Greifswald 160
 Schulman, Otto, överste 59
 Schwengel(m), Gregorius von, fältkvartermästare 56, 57
 Schwerin, V. Wilhelmina von, grevinnan, g. Ericson 165
 Schück, Herman, univ. lektor 219
 Schützercrantz, Herman (före adl. Schützer), arkiater 139, 144, 145
 Schönbeck, Christina Apollonia, g. Broomé 88
 Schönheit, J. G., fiskal i Västerb. 137
 Schönherr, Carl Johan, kommerseråd 175
 — Gabriella, g. Knös 175, 187
 — Josephine, g. Sager 181
 Seebach, Adam, porträttmålare 243
 Seipel, se även Zeipel
 — (Zipell), Jöran, bollmästare 55
 Serenius, Jacob, biskop 238
 Sernander, J. Rutger, prof. i växtbiologi 103
 Serner, M. Gunnar, förf. (pseud. Frank Heller) 196
 Sigfrid av Anhalt, furste 213—215
 Sigmund Elofsson, se Vingad pil
 Silvergren, Nils Persson, sekr., häradsh. 59
 Silfverstolpe, se även Silverstolpe
 — Malla S., f. Montgomery 169
 Silfversvärd, Amalia Christina, f. Meurk 93, 95
 — Gustaf Reinhold, överstelöjtn. 93, 95
 Silverstolpe, se även Silfverstolpe
 — Augusta Wilhelmina, f. Björkman 241
 — David August, generalmajor 241
 — Karl F., justitieråd 95
 Sinclair, ätt 242
 Skjöldebrand, Erik (före adl. Brander), kommerseråd, förf. 238
 Skute, Catharina, g. m. borgm. Nils Nilsson 226
 Skytte, Bengt, frih., riksråd 58, 225, 226
 Sköld, Erik, landskapsmålare, konservator 236
 Snakenborg, ätt 209
 Sofia Eriksdtr, sv. kungadtr, g. m. Henrik Borwin III, herre till Rostock 216
 Solander, Daniel, naturforskare,

- forskn:resande 111
 Sondén, C. Mårten, prof., överläk.
 vid Södra BB, konstsamlare 95
 Sparre, ätt 64
 — Beata, frih., g. Rosenhane 224,
 225
 — Gabriel, frih., landsh. 238
 — Ture, frih., riksråd 56
 — av Aspnäs, ätt 209
 — av Ellinge, ätt 209
 — av Tofta, ätt 209
 — av Vik, ätt 209
 (— över stjärna), Elin Eriksdr (i
 Gipsås), g. m. Erik Birgersson
 (Lilliehöök), 7, 8
 (— över stjärna), Erik Bengtsson,
 väpnare 6—8
 Spongberg, Johan, prof. i grekisk
 litt. 168
 Sprinchorn, Einar, f. d. 1:e byråsekr.
 218
 Spångberg, se Spongberg
 Staaif, Karl A., advokat, statsminis-
 ter 99
 Stadenberg, Simon, major 244
 Starbäck, C. Georg, lektor, hist. förf.
 193, 194
 — Karl, lektor, politiker, botanist
 103
 Stavenow, Ludvig V. A., prof. i hist.,
 univ:rektor 231
 Steffenburg, släkt 98
 Stein, Mathias, prof. i Rostock 23
 Sten, Adolph, herrnhutisk predikant
 124
 Stenbeck, Pehr, komminister 120, 130
 Stenbock, Gustav Otto, greve, fält-
 marskalk, riksamiral 53, 54
 — Katarina, drottning 49
 Stenberg, Per Lorens, kyrkoh. 78
 Stenhammar, Christian, prost, politi-
 ker 82
 Stiernman, Anders Anton von, arkiv-
 sekr., kansliråd, historiker 242
 — Olof, överhovpredikant, teol. dr
 45
 Stiernstedt, S. C. W., Gordon, frih.,
 verkst. dir. vid Sthlms handels-
 kammare 2
 — Marika A. S., förf., g. 1) Ceder-
 ström, 2) Nordström 167
 Stiernstråle, Johan, jur. prof. o. asses-
 sor i Dorpat 69, 71
 Stijck, Matthias, kvarnbyggare 55
 Stijer (Stiemer), Frans, byggmästa-
 re vid Läckö 69
 Stille, Arthur G. H., prof. i hist. 230
 Stjernberg, Nils F., prof. i juridik
 230
 Stjärnbalk, ätt 209
 Stjärnbjälke, se Stjärnbalk
 Stobæus, Kilian, d. ä., prof. i hist.,
 arkiater 29, 40
 — Nils, prof. i romersk vältalighet
 o. poesi 37
 Strand, Olaus, huskaplan på Fin-
 spång 120, 121, 126, 130
 Strandberg, Carl V. A. (Talis Qua-
 lis), skald, tidn:man 174
 Stromberg, Nils, greve, k. råd, gene-
 ral, generalguvernör 237
 Strömbäck, Dag A., prof., arkivchef
 220
 Stubbe, ätt 209
 Sture, ätt 209
 — Sten, d. ä., riksföreståndare 242
 Sturm, Christoph Christian, pastor
 primarius i Hamburg, psalmdikta-
 re 148—151, 153, 161
 Styrbjörnssonernas ätt 209
 Stålhammar, Jan Adam, major 242
 Sundberg, Anton Niklas, ärkebiskop
 88
 Sundell, släkt 237
 Sundkler, släkt 242
 Sundvall, Carl Fredric, arkitekt, hov-
 intendent 234
 Sune Elofsson, se Vingad pil 210
 Svantepolk Knutsson 211, 213
 Svarthafra, finländsk länsmansläkt
 235
 Swedenborg, Emanuel, assessor, na-
 turvetenskapsman, mystiker 163,
 164, 238
 Sven, se Blotsven
 — Estridsson, dansk konung 207
 Svenske, Henrik, se Lilliebielke
 Sverker d. ä., konung 207, 208
 — Karlsson, konung 214
 Sverkerska ätten 207, 216
 Sverre, norsk konung 11
 Svinhufvud af Qvalstad, Björn,
 överste 73
 Svärd, Olöf, häradshövding 210
 Säterberg, C. Herman, prof., orto-
 ped, skald 174
 Säve, Pehr M. Arvid, fornforskare
 235
 Söderberg, Nils, konstnär 235
 — C. Teodor, kyrkoh. 243
 Söderhielm, G. Sixten M., major,
 släktforskare 242
 Söderman, J. August, kompositör 191
 Tamm, Hugo P. P., godsägare, poli-
 tiker 234
 — Wilhelm Adolf, underståth. 104
 Taubé, Hedvig U., riksgrevinna 46
 Tauson, Johanna, g. Nyblæus 89

- Tegel, Erik Jöransson, historiograf, kammarråd 53
- Tegnér, Esaias, biskop, skald 160
— Jacob, protokollssekr. 89
- Tengberg, Niklas A., prof. i hist. 186
- Tersmeden, Anna, värdinna på Skånegården 104
- Tham, Sofie, f. Ekenstierna? 166
- Thomander, Johan Henrik, biskop 151
- Thomasius, Christian, prof. i Halle 23, 24
- Thomsen, J. S., dekorationsmålare, Halmstad 236
- Thorsén, Ingeborg, g. Odhner 165
- Thunborg, Märten, pietist, religiös svärmare 113
- Tideman(n), Henning, komminister 111
- Tillotson, John, ärkebiskop, Canterbury 135, 145
- Tollin, Ferdinand, tecknare 235
- Tolstadius, Eric, kyrkoh., pietist 43—45
- Torgils Knutsson, se Tyrgils Knutsson
- Torn, Samuel, nämnd omkr. 1650 63
- Torselius, Carl Fredrik, ämbetsmålare 241
- Torstenson, Lennart, greve, fältmarskalk, generalguvernör 59—61
(Tott), Anna Hansdtr, g. 1) m. Henrik Bitz, 2) m. Clemet Hogenskild, 3) m. Jöns Larsson (Bölja från Västbo), 237
(Tre rosor), Ture Jönsson, lagman, riksråd 7
- Treffenskiöld, ätt 74
- Trotzig, Emil, lantbrukare 177, 178, 181
— Sophie, f. Odhner 177, 178, 181
- Truls Abelsson, bokhållare 63
- Tuderman, finländsk släkt 235
- Tunberg, Sven A. D., prof. i hist., högskolerektor 2, 230, 231
- Tungel, Niclas (Nils), hovkansler 57
- Ture Jönsson, se Tre rosor
- Tyrgils Knutssons ätt 209
- Törner, Johan, d. ä., lektor 245
- Törneros, Adolf, prof. i latin 83
- Törngren, Pehr Henrik, läkare 234
(Törnros), Erland Pedersson, bokhållare i k. kammaren 67—69
- Ulander, Carl Wilhelm, handl., Uppsala 243
- Ulf fase, jarl 208, 209, 211
— Karlsson 209
—, se även Ulv
- Ulfeld, Knud, generalkrigskommissarie 13, 14
- Ulfhild Sigtryggsdtr, se Boberg
- Ulff, släkt 242
- Ulfsparre av Broxvik, Erik Hansson, kommandant i Wismar 59
- Ulfstand, Sidsel, g. m. Knud Pedersen Gyldenstjerne 12
- Ulmgren, Per Otto, med. dr, tandläkare 93, 95, 98, 99
— Sigrid, f. Prytz, 93—95, 98, 99
- Ulrika Eleonora d. y., drottning 43, 44, 46
- Ulv, ätt 209
(—), Ulf Karlsson, riddare 209
- Ulvåsaätten 209
- Ummereise, ätt 209
- Undén, B. Östen, prof., utrikesminister 229
- Urup, Karen († 1656) 16
- Utter, Johan Persson, överstelöjtn. 58
- Wachtmeister, Axel, greve, k. råd, fältmarskalk 32
— Eleonora Margareta, g. Fersen, grev. 32
- Wadström, Carl Bernhard, överdirektör 219
— C. Niclas, assessor, fabrikör 124
- Wærn, Jonas, industriman, statsråd, landsh. 233
— Jonas, prof., överläkare 93, 104
- Wahlberg, Pehr F., prof., botanist, entomolog 83, 84
- Wahlenberg, Göran, prof. i medicin o. botanik 79—85
- Valdemar, hertig av Sönderjylland 212
— Atterdag, dansk konung 5
— Birgersson, konung 212, 213
— seir, dansk konung 212, 213
- Waldén, T. H. Bertil, landsantikvarie 244
- Valentin, Louise Amalia, g. Levertin 95
- Wallander, Alf, konstnär 234
- Wallin, Johan Olof, ärkebiskop 147—161
- Wallenstein, Albrecht W. E. von, hertig av Friedland o. Mecklenburg, fältherre 236
- Walter, Christian, barberare 54
- Wargentín, Pehr Wilhelm, Vet. akad:s sekr., astronom, statistiker 110, 111, 240
- Vasa, ätt 209
- Wasenius, Petrus, kyrkoh. 111.
- Weibull, Martin J. J., prof. i hist. 186, 190

- Vejde, Pehr G., fil. dr, hembygdsforskare 244
- Welander, Edvard W., prof. i syfilidologi 93, 95, 99
— Salla, f. Lindahl 93, 95, 99
- Welhaven, Johan Sebastian C., norsk skald 174
- Wellander Erik L., prof. 230
- Wennerberg, Gunnar, statsråd, landsh., skald 90, 91, 103, 167, 169
- Werdenhoff, Charlotta, f. Polus 165
— Claes Johan, kapten 165
- Werner, Johan Henrik, boktryckare, Uppsala 241
- Westin, Henric L., landssekr., överintendent 185
— Jacob, garvarålderman, bibliofil 242
- Westman, Karl Gustaf, prof., statsråd 231
- Wickman, Amalia (Ma), f. Appelgren 103, 104
— Anders Nathanael, handl., Gbg 103
— Carolina Amalia, f. Ekström 103
— Gustaf, arkitekt 103
- Wieselgren, Peter, domprost, nykterhetsman, förf. 76, 79, 151, 152
- Wikström, Johan E., prof., botanist 81
- Wilde, Jacob, prof. i Pernau, rikshistoriograf 27, 30, 38
- Wilhelm (Carl W. Ludvig), prins 243
— hertig av Braunschweig-Lüneburg 47
- Willers, Einar W., polisdomare 106
- Wiman, Ellen, f. Scholander 95, 96, 99, 100, 103, 106
— Hilda, f. Scholander 99
- Vinding, Rasmus, prof. i grekiska i Kphn 15
(Vingad pil), Bengt Elofsson, brorson till Birger jarl 210, 211
(—) Cecilia Bengtsdtr 210
(—) Cecilia Elofsdtr, g. m. Magnus Karlsson (Lejonbalk) 210
(—) Elof (Olof) Bengtsson 210
(—) Helga Bengtsdtr, g. m. Magnus Knutsson (Aspenäsätten) 209, 210
(—) Ingeborg Elofsdtr 210
(—) Sigmund Elofsson 210
(—) Sune Elofsson 210
- Vingätten 209
- Winslow, Sissela Svensdtr, g. Bring 15
- Vinstorpaätten 209
- Wittenberg, Arvid, greve, fältmarskalk, riksråd 56
(Vittenesläkten), Märta (Mariet) Bengtsdtr, g. m. Jöns Henriksson (Lilliebielke) 6, 9
- Vitzen, von, ätt 209
- Wollin, Christian, prof. i medicin o. kemi, livmedikus 20, 34, 35
- Wrangel, ätt, 64
— Carl Adam, frih., godsägare 234
- Wählin, Jonas, prof., domprost, univ.-bibl. 38, 40
- Yngström, Sophia, g. m. Olof Ericsson 164, 165, 167, 174
- Zachrisson, Zacharias Lorentz, sv. generalkonsul i Hamburg 244
- Zeipel, Jean Fredric von, löjtn., fajansfabrikör 238
- Zelow, George, överste 74, 75
- Zellén, Nils af, jur. dr, v. president i Svea hovrätt 120
- Zetterstedt, Johan Wilhelm, prof. i botanik 83
- Zetterström, skriftställare, 1700-talet 126, 127
- Zinzendorf, Nikolaus Ludwig von, greve, herrnhutismens grundare 113
- Zipell, se Seipel
- Akermarck, Peter, fajansfabriksmästare 238
- Ångström, Johan, provinsialläkare, botanist 83
- Ängel, ätt 209
- Ödmann, Samuel L., prof. i pastoralteologi 79, 80
- Öhrwall, Hjalmar A., prof. i fysiologi 240
- Örnfot, ätt 209
- Örnsparre, ätt 209

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

SEXTIOFEMTE ÅRGÅNGEN

1967

UTGIVEN AV
PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM
BIRGITTA LAGER

STOCKHOLM 1968—1970
KUNGL. BOKTRYCKERIET, P. A. NORSTEDT & SÖNER
683011

UTGIVEN MED ANSLAG
FRÅN STATENS HUMANISTISKA
FORSKNINGSRÅD

1971

INNEHÅLL

	sid.
Minnesord över Axel Hirsch. Av WILHELM ODELBERG	1— 3
Konung Birgers dotter Agnes, en bortglömd svensk kungadotter. Av HANS GILLINGSTAM	4— 5
Ågarna till sätesgården Stora Djupsås i Västergötland under vasa- tiden. Av JAN ERIC ALMQUIST	6— 9
Sven Bring (Lagerbring) före professorstiden. Av ERIK BOLLERUP	10— 41
En prästanekdot berättad av P. G. Ahnfelt och Edvard Fredrik von Saltza. Av NILS AFZELIUS	42— 46
Släkten Quensels andra generation i Sverige. 1600-talsbilder från familjen De la Gardies hov. Av ALICE QUENSEL	47— 75
Lars Levi Læstadius' studentår. Av OLLE FRANZÉN	76— 87
Aspelin, en östermalmsfamilj kring sekelskiftet. Av FREDRIC BEDOIRE	88—107
Meddelande angående Personhistoriska samfundet	108
Magnus Orrelius, en frihetstida moralist och skribent. Av GUNNAR BROBERG	109—146
Var Johan Olof Wallin antisemit? Till diskussionen om psalmen 88. Av JOHAN FEUK	147—161
Porträtt av en ung historieskrivare — C. T. Odhner. Av CAROLA GOLDKUHL, †	162—197
Personhistoriska källor i dataåldern. Av ELSA-BRITTA GRAGE	198—205
Recensioner	206—232
Gorm den gamles ättlingar. Av HANS GILLINGSTAM	206—216
Svenskt biografiskt lexikon band 16—17. Av GÖSTA BERG	217—220
Medeltida personnamn. Av HANS GILLINGSTAM	220—221
Medeltida kulturhistoria. Av HANS GILLINGSTAM	221—222
Medeltida bygdehistoria. Av HANS GILLINGSTAM	222—224
»Den skiten Per Andersson». Av ELISE ADELSKÖLD	224—227
Linnéporträtt. Av NILS LUDVIG RASMUSSEN	227
Anders Fryxell och hans historieverk. Av TORGNY HÖJER	228
Tidsbilder. Av GÖRAN WENDEL	228—232
Tidskriftsöversikt	233—245
Förkortningslista	246
Personregister	247—262

Medlemsavgiften i Personhistoriska Samfundet är kr. 25:— pr år + porto och uttages som postförskott för Personhistorisk Tidskrift. Önskan om inträde anmäles till Samfundets sekreterare, fil. dr **BIRGITTA LAGER**, Riksarkivet, Fack, 100 26 Stockholm 34. Bokhandelspris för löpande årgång är kr. 31:25